

Omahoitajamenetelmän toimivuus päiväkodin arjessa työntekijöiden nä- kökulmasta

Miitta Oksanen
Satu Pietiläinen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2016
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä(t) Oksanen, Miitta Pietiläinen, Satu	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Marraskuu 2016
	Sivumäärä 49	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Omahoitajamenetelmän toimivuus päiväkodin arjessa työntekijöiden näkökulmasta		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Sanna Häkkinen, Tiina Lautamo		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Päivähoidon suuret lapsiryhmät tuovat varhaiskasvattajille haasteita lasten yksilölliseen kohtaamiseen. Omahoitajamenetelmä on pedagoginen työmenetelmä, joka on kehitetty turvaamaan lapsen kokonaisvaltainen kohtaaminen sekä yksilöllinen hoito varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli selvittää omahoitajamenetelmän käyttöä päiväkodin vuorohoidon arjessa työntekijöiden näkökulmasta sekä arvioida menetelmän kehittämistarpeita.</p> <p>Tutkimuksen aineistonkeruu tehtiin teemahaastattelulla. Haastattelu toteutettiin keski-suomalaisessa päiväkodissa. Haastatteluun osallistui vuorohoidon työntekijöitä eri ryhmisistä. Haastateltavia oli kolme, joista kahta haastateltiin samaan aikaan ja yhtä haastateltavaa erikseen. Haastattelussa saatiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Millä tavalla omahoitajamenetelmän käyttö näkyy päiväkodissa? Toimiiko omahoitajamenetelmä toivotulla tavalla? Kuinka omahoitajamenetelmää voisi kehittää?</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittivat, että omahoitajamenetelmän käyttö näkyy yhteistyössä työyhteisön kanssa ja toiminnansuunnittelussa. Omahoitajuus jakaa työmäärää työntekijöiden keskuudessa. Kaikista merkityksellisimmäksi työntekijät kokivat omahoitajan ja perheiden välisen yhteistyön sekä omahoitajuuden lapsen päivähoidon aloittamisessa. Haasteita omahoitajuuteen tuo työvuorojen suunnittelu sekä aikataulutus.</p> <p>Omahoitajuus helpottaa työntekijöiden vastuuta lapsista ja se on hyvin merkityksellistä lapselle ja perheelle päivähoidon aloituksessa. Menetelmä tukee lapsen yksilöllistä kohtaamista sekä kasvatuskumppanuutta. Omahoitajamenetelmää tulisi kehittää monipuolisemmaksi aikataulullisesti sekä työvuorojen suunnittelun kannalta, jotta omahoitajuutta voitaisiin toteuttaa paremmin koko päivähoito päivän aikana.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Omahoitaja, varhaiskasvatus, vuorohoito, lapsilähtöisyys, kasvatuskumppanuus, vuorovai- kutus, osallisuus, varhainen tuki		
Muut tiedot		

Author(s) Oksanen, Miitta Pietiläinen, Satu	Type of publication Bachelor's thesis 49	Date November 2016 Language of publication: Finnish Permission for web publication: x
Title of publication The operability of named nurse method in daily life of childcare from employee viewpoint		
Degree programme Degree programme in social services		
Supervisor(s) Sanna Häkkinen, Tiina Lautamo		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>Large groups of children in day care centers bring their own challenges for early childhood educators to be able to encounter children individually. Named nurse concept is a pedagogic method that is developed to secure child's overall encounter and also to give individual care in early childhood education. Objective was to examine how named nurse method is used in shift work childcare in the employees' point of view and also evaluate on how to improve the method.</p> <p>Research was executed by utilizing themed interview method. The interviews were conducted in a Central Finnish day care center, which involved child care shift workers from different groups. Interviewees formed a one two person interview and a one individual interview. The interview gathered answers to following questions: In which way does named nurse method appear in day care centers? Does the named nurse method work in a desired way? How to improve the named nurse method?</p> <p>The research conclusion was that named nurse method appears in cooperation with work community and activity planning. It also helps in sharing work load between employees. Employees experienced that the most significant issue was cooperation with family and presence of the named nurse in the beginning of child's daycare. The challenges of the named nurse method are planning of work shifts and scheduling.</p> <p>Named nurse method eases the employees' responsibility to the children and it's very meaningful to the child and family in the beginning of daycare. This method supports individual encounters with a child and early childhood education and care partnership (ECEC partnership). Named nurse method should be developed to be a more versatile in scheduling and in work shift planning in order to execute it better during the daycare day.</p>		
Keywords/tags (subjects) Named nurse, early childhood education, shift work childcare, child orientation, ECEC partnership, interaction, participation, early support.		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto.....	3
2	Omahoitajuus päiväkodissa	4
	2.1 Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä.....	4
	2.2 Oman aikuisen merkitys päiväkodin arjessa	6
	2.3 Omahoitajuus työntekijän näkökulmasta	8
	2.4 Omahoitajuuden haasteet	11
3	Omahoitajuus ja vuorohoito	13
4	Kasvuyhteisön vaikutus lapsen hyvinvointiin.....	14
	4.1 Kontekstuaalinen kasvun malli.....	14
	4.2 Ekologinen teoria.....	17
5	Lapsi ja vuorovaikutussuhteet päivähoitossa.....	20
	5.1 Kiintymyssuhdeteoria.....	20
	5.2 Lapsen ja hoitajan välinen vuorovaikutussuhde	22
6	Tutkimuksen toteutus	23
	6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite.....	23
	6.2 Tutkimusmenetelmä	24
	6.3 Aineiston kuvaus ja aineistonkeruu	24
	6.4 Aineiston analyysi.....	25
7	Tutkimustulokset.....	27
	7.1 Omahoitajan rooli vuorohoidon arjessa	27
	7.2 Omahoitajuus ja työyhteisön tuki	30
	7.3 Omahoitajan ja perheen yhteistyö.....	33
	7.4 Omahoitajuuden haasteet ja kehittämiskohteet	34
8	Johtopäätökset ja pohdinta	36
	8.1 Omahoitajan rooli vuorohoidon arjessa	36
	8.2 Omahoitajuus ja työyhteisön tuki	39
	8.3 Omahoitajan ja perheen välinen yhteistyö	41

8.4 Omahoitajuuden kehittämiskohteet.....	42
9 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	43
Lähteet.....	45
Liitteet	48
Liite 1. Suostumuslomake haastatteluun	48
Liite 2. Taulukko aineiston analyysistä	49

Kuviot

Kuvio 1 Omahoitajuuteen liittyvät teoriat ja käsitteet	14
Kuvio 2 Kuva lapsen kontekstuaalisen kasvun mallista	15
Kuvio 3 Ekokulttuurinen malli	19
Kuvio 4 Kiintymyssuhdemallit ja niiden ominaispiirteet.....	21
Kuvio 5 Teorialähtöisen sisällönanalyysin eteneminen	26
Kuvio 6 Esimerkki aineiston jaottelusta	27

1 Johdanto

Päiväkotien ryhmäkokojen kasvusta on uutisoitu paljon mediassa ja on tutkittua, että lapselle suuri ryhmä voi aiheuttaa paljon stressiä, joka heikentää mahdollisuuksia oppia erityisesti sosiaalisia taitoja, mutta myös muita tärkeitä taitoja (Salminen & Tynnenen 2011, 15). Opetus- ja kulttuuriministeriön tekemässä tutkimuksessa (2014) kuultiin vanhempia varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessissa. Tutkimuksen tuloksista selvisi, että kokopäivähoidon päiväkotien asiakasperheet olivat tyytymättömämpiä ryhmäkokoisiin, kuin esimerkiksi perhepäivähoidon asiakkaat (Alasuutari ym. 2014, 24). Eräs edellä mainittuun tutkimukseen osallistunut vanhempi kommentoi ryhmäkokoja seuraavasti: ” Ryhmässä on välillä samaan aikaan hoidossa 26 lasta, joka on mielestäni aivan liian paljon. Pieni lapsi on stressaantunut päivän päätteeksi, kun on joutunut ”taistelemaan” huomiosta päiväkodissa. Noin suurelle määrälle ei varmastikaan löydy syliä ja yksilöllistä kohtelua joka päivä. Lapsiryhmän kokoon haluaisin muutoksen” (Alasuutari ym. 2014, 24).

Edellisessä kommentissa korostuu näkemys omahoitajan tuomasta turvasta ja pysyvistä kiintymyssuhteesta lapselle päivähoitossa (Salminen & Tynnenen 2011, 15). Hoitaja, johon lapsi on luonut tunnesiteen, voi tukea lapsen tunteidensäätelyä ja luoda turvallisia kokemuksia stressitilanteissa (Sinkkonen & Kalland 2011, 160).

Tutkimuksen lähtökohtana oli löytää teoreettista pohjaa omahoitajuuden hyödyistä ja käytöstä päiväkodissa, sekä siitä onko omahoitajuudesta hyötyä lapsen kasvuille ja kehitykselle. Suoraan tätä aihetta koskevia tutkimuksia emme löytäneet. Kerättyämme vahvan tietopohjan taustalle, kartoitimme haastatteluilla omahoitajamenetelmän käyttöä ja toimivuutta käytännössä keskisuomalaisessa vuorohoitopäiväkodissa. Keräämämme suullisen tiedonannon ja haastattelun kautta arvioimme omahoitajamenetelmän käytettävyyttä, sen hyötyjä tai haittoja ja mahdollista soveltamista sekä jatkokehittämistä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia omahoitajamenetelmän käytettävyyttä, toimivuutta ja hyötyjä päiväkotiympäristössä päiväkodin henkilökunnan näkökulmasta. Omahoitajamenetelmän hyödyt ja käytettävyys ovat olleet nähtävillä erityisesti lastensuojelulaitoksissa, joissa menetelmän käyttö on näkyvämpää kuin päiväkodeissa. Menetelmässä korostuu hoitavan aikuisen ja lapsen välinen turvallinen vuorovaikutus, joka toimii voimavarana lapsen kehitykselle (Tervonen-Arnkil 2000, 17). Tutkimuksen kautta kartoitimme omahoitajamenetelmän käyttöä ja toimivuutta päiväkotiympäristössä, jossa tämä on käsitteenä vieraampi. Aiemmat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että lapsen kasvun ja kehityksen kannalta, pysyvä oma aikuinen luo turvallisuuden tunnetta, sekä lisää tätä kautta lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia (Kanninen & Sigfrids 2012, 107).

2 Omahoitajuus päiväkodissa

2.1 Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä

Päivähoidossa omahoitajuus on pedagoginen työmenetelmä, jossa lapselle on nimetty oma aikuinen, joka on ensisijaisesti vastuussa lapsesta päiväkotipäivän aikana. Omahoitajuudella pyritään siihen, että lapsella olisi päivähoidossa edes yksi tuttu ja turvallinen aikuinen, johon voisi luoda pysyvämmän kiintymyssuhteen. Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa tulisi pyrkiä siihen, että lapsen päivähoidossa kohtaamien vuorovaikutussuhteiden vaihtuvuuden määrä olisi vähäinen, joka puolestaan vähentäisi lapsen kokemaa stressiä päivähoidossa ollessaan (Salminen & Tynninen 2011, 8). Kalland (2011, 158) kiteyttää tutkimuksissaan hyvin omahoitajamallin perusajatukseen: ”Omahoitajamalli perustuu siihen ajatukseen, ettei lasta voi hoitaa kuin hänet olisi jätetty rautatieasemalle, jossa vilisee aikuisia mutta kenelläkään aikuisella ei ole vastuuta juuri tästä lapsesta.”

Yhdysvaltalainen tutkija Andrea Dettling (1999) on selvittänyt tutkimuksessaan, että liian suuret lapsiryhmät ja siitä johtuva hälinä sekä usein vaihtuva henkilökunta voivat aiheuttaa lapselle jopa pitkäaikaista stressiä (Kanninen & Sigfrids 2012, 59). Lap-

selle voimakas stressi voi pahimmillaan aiheuttaa kehityksellisiä tai käytöksellisiä häiriöitä (Sinkkonen & Kalland 2011, 150). Laadukasta päivähoitoa saavan lapsen stressihormonipitoisuus vastaa normaalitilannetta, kun taas puutteellinen päivähoito aiheutti kortisolin eli stressihormonin määrän suurenemista (Sinkkonen & Kalland 2011, 150). Tämä selittyy lapsen heikommalla kyvyllä käsitellä ärsyketulvaa sekä säädellä omia tunteitaan ja stressiä (Kanninen & Sigfrids 2012, 59).

Omahoitajamenetelmän tarkoituksena on mahdollistaa laadukkaamman varhaiskasvatuksen toteuttamista lapsen kokonaisvaltaisella kohtaamisella. Oma aikuinen pystyy luomaan hänelle nimettyyn lapseen aktiivisemmän ja tiiviimmän suhteen, mikä mahdollistaa hoitajalle herkkyuden vastata paremmin lapsen yksilöllisiin tarpeisiin (Sinkkonen & Kalland 2011, 161). Lapselle hyvän kohtaamisen merkitys päivähoidossa on suuri. Turvattomat sekä huomiotta jäämisen kokemukset vaikuttavat hyvin negatiivisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen (Mattila 2011, 19). Varhaiskasvatuksen tulisi mahdollistaa lapselle tulla nähdyksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Lapsi voisi muodostaa turvallisen ja luotettavan suhteen aikuisiin, jotta lapsi voisi hyvin myös päivähoidon aikana (Mattila 2011, 51).

Menetelmän toinen tärkeä tarkoitus on tarjota lapselle mahdollisuus varhaiseen tukeen sekä turvalliseen kasvun mukaiseen kehitykseen. Päivähoidossa hoitajan yksi tärkeimmistä tehtävistä on pitää lapsen mieli omassa mielessään, mikä edellyttää tiivistä ja läheistä suhdetta lapseen. Tämä tarkoittaa käytännössä aikuisen sensitiivistä kykyä arvioida lapsen tämän hetkistä kehitystasoa sekä ennakoida tulevia kehitystasteita (Kanninen & Sigfrids 2012, 59). Omahoitajan tietämys lapsen kehitystasteesta auttaa parhaiten huomioimaan riittävän ajoissa lapsen mahdolliset kehitysviivästymät ja näin pystytään tarjoamaan lapselle erityistä tukea. Omahoitajuus menetelmänä auttaa lasta sopeutumaan uuteen ympäristöön sekä tätä kautta tukee lapsen monia kehityksen osa-alueita (Salminen & Tynninen 2011, 12).

Omahoitajan tehtävänä on rakentaa sekä ylläpitää kasvatuskumppanuutta eli toimivaa vuorovaikutusta ja yhteistyötä perheen ja päiväkodin välillä. Toimivan kasvatuskumppanuuden luominen edellyttää hoitajalta perheen tilanteeseen perehtymistä sekä aktiivista tutustumista. Yhteistyön onnistumisen kannalta oleellisinta on, että hoitaja pystyy luomaan perheeseen luottamuksellisen suhteen oikeanlaisella kohtaamisella. (Koivunen 2009, 152.) Vanhemmat, joiden lapsilla ei ole nimettyä omaa aikuista, kohtaavat usein haasteita päiväkodissa vuorovaikutuksen suhteen. Ongelmana on tiedonkulun katkeaminen henkilökunnan välillä sekä vanhempien voi olla haasteellista tuoda esille vaikeiksi koettuja asioita ja keskustella niistä, kun työntekijät vaihtuvat jatkuvasti. (Salminen & Tynninen 2011, 56.)

2.2 Oman aikuisen merkitys päiväkodin arjessa

Lapselle oman aikuisen läsnäolo päiväkodin arjessa on tärkeää. Oman aikuisen läsnäololla lapsi saa tarvittaessa tukea päivittäisiin haasteisiin kuten sosiaalisiin suhteisiin ja tilanteiden ymmärtämiseen esimerkiksi siirtymätilanteissa. Oma aikuisen avulla lapsi pääsee turvallisesti harjoittelemaan ryhmässä olemisen taitoja ja tutustumaan ympäristöönsä. Lapsen tutustuessa omaan ympäristöönsä ja tuntiessaan olonsa turvallisiksi lapsi voi alkaa luoda vuorovaikutussuhteita toisiin lapsiin ja lapsi uskaltaa myös olla vuorovaikutuksessa ryhmän muiden aikuisten kanssa. (Salminen & Tynninen 2011,15.)

Ollessaan vuorovaikutuksessa ryhmän muiden lapsien kanssa hän oppii sosiaalisia taitoja ja ratkoo itsenäisesti sosiaalisia pulmia, joiden avulla hän hahmottaa sosiaalisia suhteita paremmin (Kontu & Suhonen 2005,125). Kyseisessä tilanteessa korostuu tutun ja turvallisen aikuisen merkitys lapsen kehitykseen ja arkeen. Tärkeää sosiaalisten taitojen oppimisessa on, että aikuinen tiedostaa vertaisryhmän tärkeyden ja sieltä tulevat oppimismahdollisuudet (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013,68). Kuten Marjanen, Ahonen ja Majoinen (2013,68) mainitsevat aikuisen toiminnasta *"Kasvat-tajan on oleellista pohtia, missä vaiheessa aikuisen apua ja ohjausta oikeasti tarvitaan ja muulloin hänen tulee uskaltaa antaa ryhmälle tilaa yhteiseen oppimiseen"*.

Kaikella toiminnalla päiväkodissa on lapsen jollain tapaa kasvattava vaikutus (Salminen & Tynninen 2011,20). Päiväkodin arki voi olla myös hektistä ja muuttuvaa. Tämä voi olla rankkaa lapselle, jos hän on juuri aloittanut päivähoidon. Oman aikuisen merkitys korostuukin tässä, koska omahoitaja on muuttumaton asia lapsen päiväkodin arjessa. Oma aikuinen onkin lapselle siis tärkeä toissijainen kiintymyssuhde (Kontu & Suhonen 2005,124). Tämä luo lapselle turvallisuuden tunnetta hektisessä päiväkotiympäristössä, joka voi vaikuttaa suuresti lapsen omiin voimavaroihin käsitellä päiväkotiympäristössä olevien ärsykkeiden määrää. Tämä johtuu siitä, että pienet lapset eivät osaa käsitellä ympäristön ärsykeitä yhtä hyvin kuin aikuiset osaavat (Salminen & Tynninen 2011,14).

Pysyvien vuorovaikutussuhteiden avulla, kuten omalla aikuisella, lapsi saa apua ärsyketulvan käsittelyyn päiväkodin arjessa. Kuten Salminen ja Tynninen mainitsevat (2011,14) *”Kun ihmiset ympärillä pysyvät samoina, eikä ole kiire mihinkään, saa lapsi kehittyä rauhassa omaan tahtiinsa”*. Tärkeää on kuitenkin ajatella, että vuorovaikutussuhteita ei saa olla liian monta. Siksi etenkin pienten lapsien ryhmässä työntekijöiden vaihtuvuutta tulisi rajoittaa mahdollisimman vähäiseksi, koska liialliset vuorovaikutussuhteet ovat myös lapsen kehitystä rasittava tekijä (Salminen & Tynninen 2011,14). Oma aikuinen auttaa lasta ymmärtämään ja käsittelemään päiväkodissa tapahtuvia asioita. Omahoitaja luo ja tuo lapselle turvan ja rutiinin päiväkodin arkeen. (Salminen & Tynninen 2011,15).

Lapsen suoriutuminen päiväkodin arjesta riippuu kahdesta eri asiasta; Lapsen kiintymisestä hoitajaansa ja hoitajan sensitiivisyydestä lapsen tarpeita vastaan (Kontu & Suhonen 2005,125). Sensitiivisyyden avulla lapsen oma aikuinen oppii hahmottamaan, missä arkisissa tilanteissa lapsi tarvitsee tukea ja mistä tilanteista lapsi kykenee selviämään jo itsenäisesti. Oman kasvattajan avulla lapsi myös kehittää arjessa omia sisäisen työskentelyn malleja. Sisäisten työskentelymallien avulla lapsi havainnoi ja ennakoi erilaisia tapahtumia (Sinkkonen 2008,37). Sisäisten työskentelymallien avulla voidaan luoda turvallisuutta ja ennakoitavuutta arkisiin tilanteisiin. Kuten Sink-

konen (2008, 37) kirjoittaa ”*Lapsen ei tarvitse olla joka hetki huolissaan siitä, mitä tuleman pitää*”.

Oma aikuinen auttaa lasta kehittämään osallisuutta. Osallisuuden tasoihin kuuluu Shier ja Vennisen (2001, 132) mukaan lasten kuulluksi tuleminen, näkemysten ilmaiseminen, mielipiteiden huomioonotto ja lapsien ottaminen mukaan päätöksentekoprosessiin sekä tasapuolisuus päätöksentekoprosessissa aikuisten ja lapsien kesken. Oman aikuisen täytyy olla omassa toiminnassaan tarkkana siitä, että ei ole liian kontrolloiva lasta kohtaan, koska se voi vaikuttaa lapsen ja oman aikuisen vuorovaikutussuhteeseen. Osallisuudessa onkin kaksi eri suuntaa (Ojala 2015, 130). Vuorovaikutus, johon lapsi myös osallistuu, syventää lapsen kykyä oppia ja tulkita oppimistaan, ympäristöään sekä lisäksi sosiaalisia suhteitaan muita ihmisiä kohtaan (Ojala 2015, 130).

Oma aikuinen voi tukea lapsen osallisuutta niin, että hän muuttaa omia päivittäisiä työskentelytapojaan, jotka mahdollistavat sen, että lapset voisivat tuoda esille enemmän omia näkemyksiä sekä kehittämään niitä (Ojala 2015, 130). Isossa lapsiryhmässä lapsen osallisuuden kehittäminen voi olla haastavaa, mutta oman aikuisen avulla lapsi voi saada rohkeutta osallistua lapsiryhmän päivittäiseen toimintaan sekä vuorovaikutustilanteisiin. Kuten Ojala (2015, 132) kirjoittaa ”*Kasvattaja pyrkii toiminnallaan mahdollistamaan lapsen luottamuksen syntymisen sekä luomaan vuorovaikutustilanteita, joissa lapsi kokee, että asiansa halutaan kuulla ja hänen ilmaisullaan on merkitystä*”.

2.3 Omahoitajuus työntekijän näkökulmasta

Työssä jaksaminen

Omahoitajamenetelmän käyttöön ottaminen päivähoitossa ei vaikuta pelkästään lasten hyvinvointiin vaan myös työntekijöiden omaan jaksamiseen sekä laadukkaaseen työntekoon. Työntekijöiden näkökulmasta omahoitajuus myös helpottaa työn kuormittavuutta, kun lasten yksilöllinen hoito on jaettu useamman työntekijän kes-

ken. (Salminen & Tynninen 2011, 15.) Päivähoidossa omahoitaja voi kohdata haastavia asiakasperheitä, joiden kanssa työskentelyyn vaaditaan enemmän resursseja sekä aikaa. Tällaisia haasteita voivat olla ongelmalliset perhetilanteet tai lapsen haasteet kasvun ja kehityksen osa-alueilla. Tällöin on tärkeä muistaa, että omahoitajuudesta huolimatta moniongelmaisten perheiden auttamiseksi tarvitaan moniammatillisuutta ja työyhteisön tukea (Koivunen 2009, 131). Omahoitajuuden tarkoituksena on jakaa työmäärää työntekijöiden kesken, mutta päivähoito on kokonaisuudessaan työntekijöiden yhteistyötä.

Lapsen ja perheen yksilöllinen kohtaaminen

Suurten ryhmäkokojen kasvaessa päiväkodin työntekijät voivat usein kokea riittämättömyyden tunnetta, sillä he eivät pysty yksin vastaamaan kaikkien lasten tarpeisiin (Rusanen 2011, 21). Helsingin Sanomien uutisoinnissa julkaistiin tuloksia lähi- ja perushoitajien ammattiliitto Superin kyselystä koskien päiväkotien ryhmäkokoja. Ammattiliiton puheenjohtaja Silja Paavola kommentoi tuloksia seuraavasti: Lähihoitajien mukaan heille ei jää riittävästi aikaa huomioida jokaista lasta yksilönä. Kiltit ja hiljaiset jäävät usein huomiotta, kun äänekkäimmät vievät suurimman osan ajasta (Savolainen 2013).

Päivähoidossa työntekijän tärkeä tehtävä on havainnoida lasta päivähoitopäivän aikana sekä toimia tiedonvälittäjänä päiväkodin ja kodin välillä (Kanninen & Sigfrids 2012, 115). Omahoitajuus vähentää havainnoitavien lasten määrää yhdeltä työntekijältä, joka mahdollistaa parempaa kokonaisvaltaista huomiointia lapsen asioihin. Eri-tyisesti omahoitajuuden merkitys näkyy erityisesti varhaiskasvatussuunnitelmissa, jolloin työntekijä pystyy paremmin toimivan kasvatuskumppanuuden perheen sekä päivähoiton välille (Koivunen 2009, 153).

Työntekijöillä on ammatillinen haaste kohdata jokainen lapsi ainutlaatuisesti, muistaen sekä arvostaen häntä (Mattila 2011, 24). Tähän omahoitajuus antaa mahdollisuuden työyhteisössä, kun vastuu lasten sopeutumisesta päivähoitoon on jaettu

omahoitajien kesken. Lapsen vahvistava kohtaaminen on kokonaisvaltainen prosessi, joka kestää koko päivähoidon ajan ja johon osallistuvat myös muut päiväkodin työntekijät kuin omahoitaja. Omahoitajalla on kuitenkin tärkeä tehtävä olla luomassa tätä vahvistavaa kohtaamista sekä kannatella sitä koko päivähoidon ajan. (Mattila 2011, 26.)

Tiedonkulku ja toiminnansuunnittelu työyhteisössä

Omahoitajamenetelmän tarkoituksena on jakaa vastuuta lapsista työntekijöiden kesken, jotta lapsia pystyttäisiin huomioimaan kokonaisvaltaisemmin (Kanninen & Sigfrids 2012, 115). Omahoitajuuden toimivuuteen vaikuttaa kuitenkin erittäin paljon omahoitajien eli työntekijöiden tekemä yhteistyö ja vuorovaikutus (Salminen & Tynninen 2011, 13). Omahoitajuus on työyhteisön tiimityötä, jossa vastuu on jaettu omahoitajien kesken. Tiimeissä omahoitajat tuovat yleensä tarkempaa tietoa ja ymmärrystä oman lapsensa asioista, joihin hän saa tukea sekä muita näkökulmia tiimin muilta työntekijöiltä, jotka ovat myös työskennelleet saman lapsen kanssa. Tiimin yhteisien keskustelujen sekä tiedon jaon pohjalta työntekijät voivat yhdessä suunnitella päivähoidon toimintaa. (Salminen & Tynninen 2011, 70.)

Omahoitajilla on iso vastuu jakaa omia näkemyksiään lapsesta ja hänen kasvusta sekä kehityksestä tiimin kanssa (Salminen & Tynninen 2011, 70). Erityisen tärkeäksi tulevat työyhteisön välinen kommunikointi ja omahoitajien jakamat tiedot lapsista, kun omahoitaja joutuu jäämään pois töistä tilapäisesti tai kokonaan. Päivähoidossa jokainen työntekijä työskentelee omalla persoonallaan, mutta on silti osa tiimiä, jolloin on tärkeää noudattaa yhdessä sovittuja toimintamalleja (Koivunen 2009, 192). Omahoitajan velvollisuudeksi jääkin huolehtia, että yhdessä perheen ja muiden työyhteisötahojen kanssa sovitut toimintamallit oman lapsen kanssa tulevat koko tiimin ja työyhteisön tietoisuuteen (Koivunen 2009, 193). Näin voidaan jatkaa lapselle tutuilla ja toimivilla käytänteillä myös silloin, kun omahoitaja jää pois töistä.

Moniammatillisuus

Omahoitajan vastuulla on olla linkkinä päivähoidon ja perheen välillä, mutta myös tehdä yhteistyötä muiden ammattiryhmien välillä kuten esimerkiksi neuvola, toimintaterapia tai erityislastentarhaopettajat (Kanninen & Sigfrids 2012, 110). Omahoitajan on tärkeä muistaa, että vaikka hänellä on vastuu nimetyistä lapsista, hän ei ole yksin vastuussa toiminnan suunnittelusta. Tiimin on tärkeää huomioida, milloin lapsen kehityksen arviointiin tarvitaan toisen ammattiryhmän konsultaatiota (Salminen & Tynninen 2011, 70).

Omahoitajalle ja työntekijälle tärkeä ominaisuus on arvioida, milloin oma ammattitaito ei vastaa lapsen tarpeita, jolloin on osatta hakea apua toiselta ammattiryhmältä, jotta lasta voidaan konkreettisesti auttaa saavuttamaan toivottu kehitystaso (Kanninen & Sigfrids 2012, 110). Verkostotyö lukeutuu yhdeksi päivähoidon perustehtäväksi, ja se nousee aina esille lapsen kehityksen pulmatilanteissa (Koivunen 2009, 13). Verkostotyö ei ainoastaan tue omahoitajien työskentelyä vaan tuo lisää näkökulmia muiden työtahojen työskentelyyn yhteisen asiakkaan kanssa. Verkostotyössä keskeisimmäksi ajatukseksi tulee asettaa lapsilähtöisyys sekä perhelähtöisyys. (Koivunen 2009, 13.)

2.4 Omahoitajuuden haasteet

Omahoitajuus ei kuitenkaan ole täysin täydellinen menetelmä, vaan siihenkin liittyy haasteita. Omahoitajan poissaolo on haasteista suurin perheen ja lapsen näkökulmasta ajatellen. Mikäli lapsen omahoitaja vain katoaa, niin se luo turvattomuuden tunnetta lapselle sekä hänen perheelleen (Salminen & Tynninen 2011, 58). Siksi päiväkodin tulisi ennakoida, milloin omahoitaja on poissa ryhmästä, että perhe ja lapsi voivat varautua omahoitajan poissaoloon. Mikäli omahoitaja ei ilmoita poissaolostaan, niin se voi mahdollisesti vaikuttaa negatiivisesti omahoitajan ja lapsen toissijaiseen vuorovaikutussuhteeseen. Tämän lisäksi lapsi ja hänen perheensä voivat kokea olonsa hylätyksi ja luottamus omahoitajaa kohtaan voi muuttua (Salminen & Tynninen 2011, 58).

Omahoitajuuden ongelmana on myös perheen mahdollinen halu omia lapsen omahoitaja itselleen. Tämä luo haasteita työntekijälle pitää suhde ammattimaisena eikä ystävyysuhteena perhettä kohtaan. Menetelmä voi antaa lapsen vanhemmille kuvan siitä, että heillä on jotain ”oma” päiväkodissa (Salminen & Tynninen 2011, 59). Siksi onkin tärkeää, kuten Salminen ja Tynninen (2011, 59) mainitsevat *”Työntekijän pitää heti alkumetreillä tehdä selväksi itselleen, että ammatillisuus kantaa tässä asiassa”*. Omahoitajuudessa myös perheiden haluttomuus jakaa lapsensa tietoja muille työntekijöille kuin lapsen omahoitajalle on yksi menetelmän haasteita. Perheiden tulisi muistaa se, että omahoitajan lisäksi myös muut työntekijät ovat vastuussa lapsesta ja ovat tietoisia lapseen liittyvistä asioista (Salminen & Tynninen 2011, 59).

Omahoitajan lisäksi lapsi muodostaa pikkuhiljaa vuorovaikutussuhteita myös ryhmän muihin aikuisiin. Tämä mahdollistaa joustavuuden omahoitajan toiminnassa, kun lapsi on muodostanut suhteita muihinkin aikuisiin. Kuten Salminen ja Tynninen (2011, 59) mainitsevat *”Tällöin lapsi voi jäädä leikkimään leikkinsä loppuun, kun omahoitajan muu ryhmä lähtee jo pukemaan ulos”*. Lapsi ei myöskään välttämättä hätäännä omahoitajansa poistumisesta, koska tilassa on muita turvallisia aikuisia.

Lisäksi omahoitajuuden haasteena ovat jatkuvat muutokset lapsiryhmissä (Salminen & Tynninen 2011, 59). Omahoitajan omat lapset voivat vaihtua toimintakauden aikana monta kertaa. Tämä on haaste sekä omahoitajalle, että myös ryhmässä oleville vanhoille lapsille, koska tällöin omahoitaja ja lapsi joutuvat luomaan uusia vuorovaikutussuhteita vanhojen vuorovaikutussuhteiden tilalle.

3 Omahoitajuus ja vuorohoito

Vuoropäivähoitoa tarjotaan perheille sen takia, jos vanhemmat ovat vuorohoitotyössä tai opiskelevat (A 16.6.1995/1336 2§). Vuoropäivähoidossa lapsi tulee joko aikaisin aamusta hoitoon tai lapsi on myöhään iltaan hoidossa. Vuoropäivähoito muodostaa jokaiselle lapselle erilaisen päivärakenteen. Täten vuoropäivähoidossa kasvattajien tulisi luoda lapsille säännöllisiä rutiineja sekä leikkejä lapsille, koska aikuiset ja lapset vaihtuvat vuoropäivähoidon lapsen elämässä päivittäin (Järvinen & Mikkola 2015, 56). Vuorohoidossa onkin siis tärkeää se, että olisi edes yksi työvuoro, joka olisi aamusta mahdollisimman myöhäiseen iltapäivään, jolloin edes yhdellä ihmisellä olisi kokonaisvaltainen kuva lapsen päivästä.

Tärkeintä on kuitenkin se, että vuorohoidossa olisi vähintään yksi kasvattaja, joka tietää lapsen elämäntilanteesta ja perheestä. Tämä helpottaa myös muita tiimin työntekijöitä muodostamaan kokonaisvaltaista ja yhtenäistä kuvaa lapsesta (Järvinen & Mikkola 2015, 56). Vuorohoito vaatii kasvattajalta joustavuutta ja sitoutuneisuutta tiimin ja päiväkodin sovittuihin työtapoihin, mitkä tekevät lapsien päivästä sujuvamman. Kuten Järvinen ja Mikkola (2015, 56) mainitsevat: ” Jos kasvattajat jäävät odottelemaan hetkiä, jolloin kaikki ryhmän lapset ovat yhtä aikaa paikalla, kapeutuu toiminta helposti oleilu- ja odottelupainotteiseksi”.

Tiimin ja päiväkodin ryhmän toiminta on suunniteltua ja jäsentänyttä, niin se tarjoaa selkeitä teemoja leikkimiseen, joka helpottaa lapsen liittymistä ryhmään ja sen toimintaan. Mikäli teemat vaihtuvat usein ja toimintaympäristö on muuttuvainen, niin lapsen on vaikea tarttua leikkiin tai toimintaan kiinni (Järvinen & Mikkola 2015, 56). Tämä voi aiheuttaa konfliktitilanteita lapsien välille ja hiertää ryhmän sisäistä dynamiikkaa.

4 Kasvuyhteisön vaikutus lapsen hyvinvointiin

Omahoitajamenetelmä perustuu kolmeen tunnettuun teoriaan, jotka ovat: kiintymyssuhdeteoria, kontekstuaalinen kasvun malli sekä ekologinen teoria. Näiden teorioiden sisältö perustuu hoitajan ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä kiintymykseen, päivähoitossa lapsilähtöisen toiminnan huomioimiseen sekä vanhemmuuden tukemiseen kasvatuskumppanuudella. Alla olevassa kuviossa on avattu teorioihin liittyvät käsitteet (Kuvio 1).

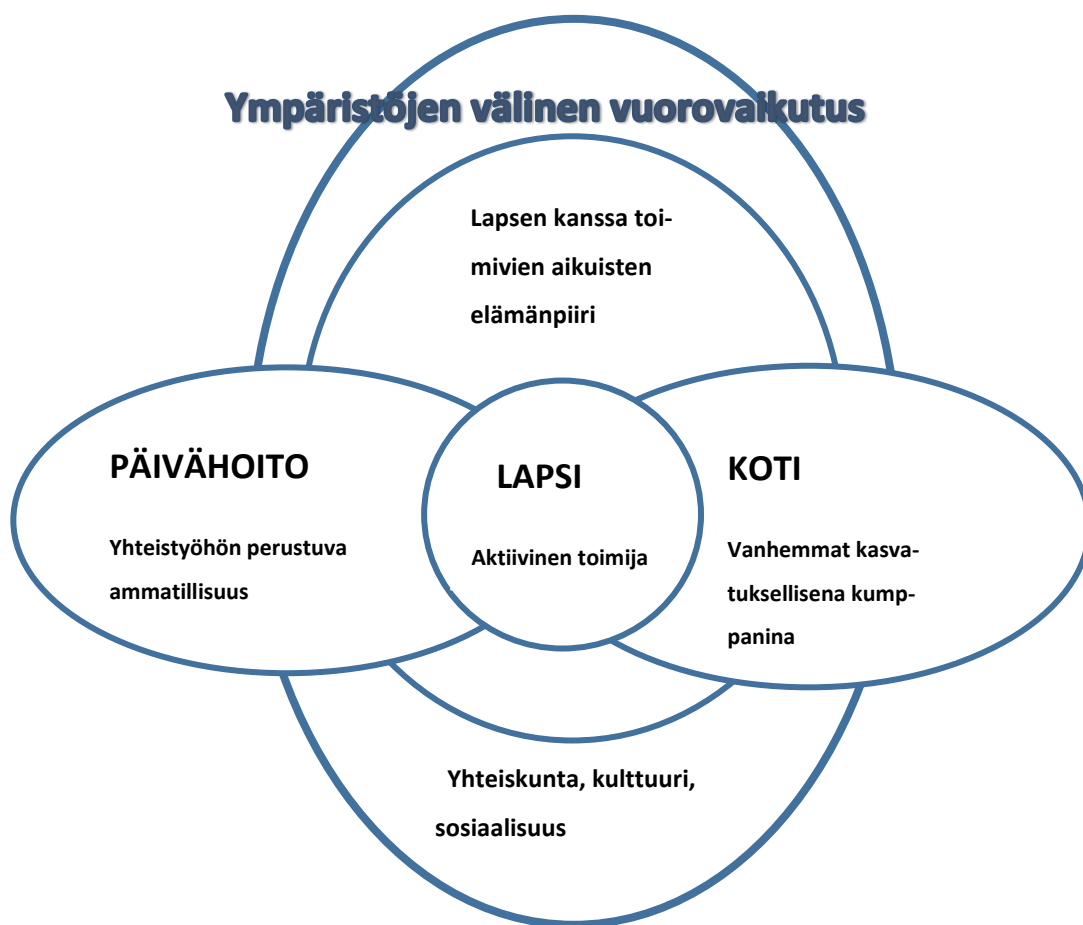
Kuvio 1 Omahoitajuuteen liittyvät teoriat ja käsitteet

4.1 Kontekstuaalinen kasvun malli

Kontekstuaalinen kasvun malli pohjautuu ekologiseen teoriaan. Se antaa perustan uudelle yhteistoimintaan perustuvalla kasvatusotteella sekä korostaa edellä mainittua lapsilähtöistä toimintaa. Käytännössä tämä tarkoittaa yhteistyön merkityksen korostamista lapsen kokemuksille ja kehitykselle. Yhteistyön edellytyksenä

nähdään yhteinen tieto ja ymmärrys lapsen kasvusta, toimiva kasvatuskumppanuus, sekä lapsen näkeminen näiden keskiössä (Salminen & Tynninen 2011, 17). Yhteistyö lapselle tärkeiden ihmisten ja lapsesta vastaavien tahojen välillä on tärkeää. Kontekstuaalinen orientaatio korostaa erityisesti perheen sosiaalista ympäristöä sekä sosiaalisen verkoston tärkeyttä, jotka ovat vanhempien kasvatustyön tukena (Salminen & Tynninen 2011,19).

Omahoitajuus mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaisen havainnoinnin ja ymmärryksen lapsen kasvusta sekä kehityksestä. Näin ollen omahoitajuus myös edesauttaa vahvemman kasvatuskumppanuuden luomista. Kasvatuskumppanuuden avulla pyritään tunnistamaan lapsen avun tarve sekä luoda päiväkodin henkilöstön ja vanhempien välille yhteistyö, jonka avulla muodostetaan toimiva kumppanuus (Salminen & Tynninen 2011,56).

Kuvio 2 Kuva lapsen kontekstuaalisen kasvun mallista (Salminen & Tynninen 2011, 18)

Yllä olevasta kuviosta selkeytyy kontekstuaalisen kasvun mallin pääpiirteet (Salminen & Tynninen 2011, 18). Toiminnan tavoitteena on, että lapsen ja häntä ympäröivien tahojen välinen vuorovaikutus saadaan toimivaksi, jolloin voidaan löytää lapsen omia voimavaroja sekä kykyjä. Tässä teoriassa ei voi päätellä toimiiko lapsi itse aktiivisena toimijana eri systeemien välillä (Härkönen, N.d, 34). Mallissa nähdään lapsen olevan keskiössä ja hänen hyvinvointiin, kasvuun sekä kehitykseen vaikuttavat yksittäin päivähoido, koti sekä ympäristö, mutta myös näiden tekijöiden välinen vuorovaikutus sekä yhteistyö nähdään erittäin tärkeänä (Salminen & Tynninen 2011,20).

Omahoitajamenetelmän sekä kontekstuaalisen kasvun mallin perusideat ovat lähtökohtaisesti melko samankaltaiset: lapsen kasvun sekä kehityksen kannalta on tärkeää että vuorovaikutussuhteita rakentuu kaikkien edellä mainittujen tekijöiden välille (Salminen & Tynninen 2011, 20). Kuten Salminen ja Tynninen (2011,19) mainitsevat lapsen kasvusta ”*Lapsen kasvua tulee aina tarkastella kasvattajan, lapsen ja systeemin yhteisenä asiana*”. Päiväkodissa pysyvien sekä luottamuksellisten vuorovaikutussuhteiden luominen on usein haastavaa henkilökunnan suuren vaihtuvuuden sekä isojen ryhmäkokojen takia. Omahoitajamenetelmän käyttö päiväkodissa mahdollistaa paremmin lapselle tärkeiden vuorovaikutussuhteiden syntymistä työntekijän, lapsen sekä tämän vanhempien välille. Lapselle kuitenkin kaikkein tärkein kasvatuspaikka on oma perhe. Perheessä lapsi kokee yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tulee ymmärretyksi (Salminen & Tynninen 2010,19).

Omahoitajamenetelmän käytöllä mahdollistetaan lapsen näkeminen toiminnan keskiössä ja tämän yksilöllisten tarpeiden parempi huomioiminen. Tätä kautta voidaan myös paremmin tukea vanhemmuutta sekä yhteistyötä kodin sekä päivähoidon välillä (Salminen & Tynninen 2011, 12). Kuten Salminen ja Tynninen kirjoittavat (2011,19) ”*Lapsen ja perheen ulkopuolinen ympäristö vaikuttaa lapsen elämään ja kasvuun*”. Kontekstuaalinen näkökulma korostaa varhaiskasvattajan ammatillista osaamista ja hänen kykyään huomioida yksittäisen lapsen ja perheen tarpeet ja rakentamaan arkipäivän kasvatuskäytännöt niiden pohjalta (Rantala 2004, 97-98).

Kontekstuaalinen näkökulma auttaa päivähoitoa ja sen työntekijöitä saavuttamaan päivähoiton tärkeimmän tavoitteen, jossa perheen oppimisen tukeminen ja lapsen kasvun tukeminen on ensijaista. Päivähoidon kautta perhe voi saada voimavaroja, kuten esimerkiksi tietoa ja taitoa, joka voi olla vanhemmille voimaannuttava kokemus ongelmallisessa elämäntilanteessa, liittyi se lapseen tai ei (Huhtanen 2004,75). Perheen voimaantuminen on mahdollista, kun perhe kokee tulevansa kuulluksi keskustelun avulla ja vanhemmille annetaan erilaisia valinnan mahdollisuuksia perheen ongelmaisen asian ratkaisemiseksi. Kuten Huhtanen (2004, 75) mainitsee *”Tämän prosessin aikana vahvistuu keskustelussa mukana olevien henkilökohtainen kokemus subjektiivisesta vallasta ja itsetietoisuus henkilökohtaisesta kasvusta”*.

4.2 Ekologinen teoria

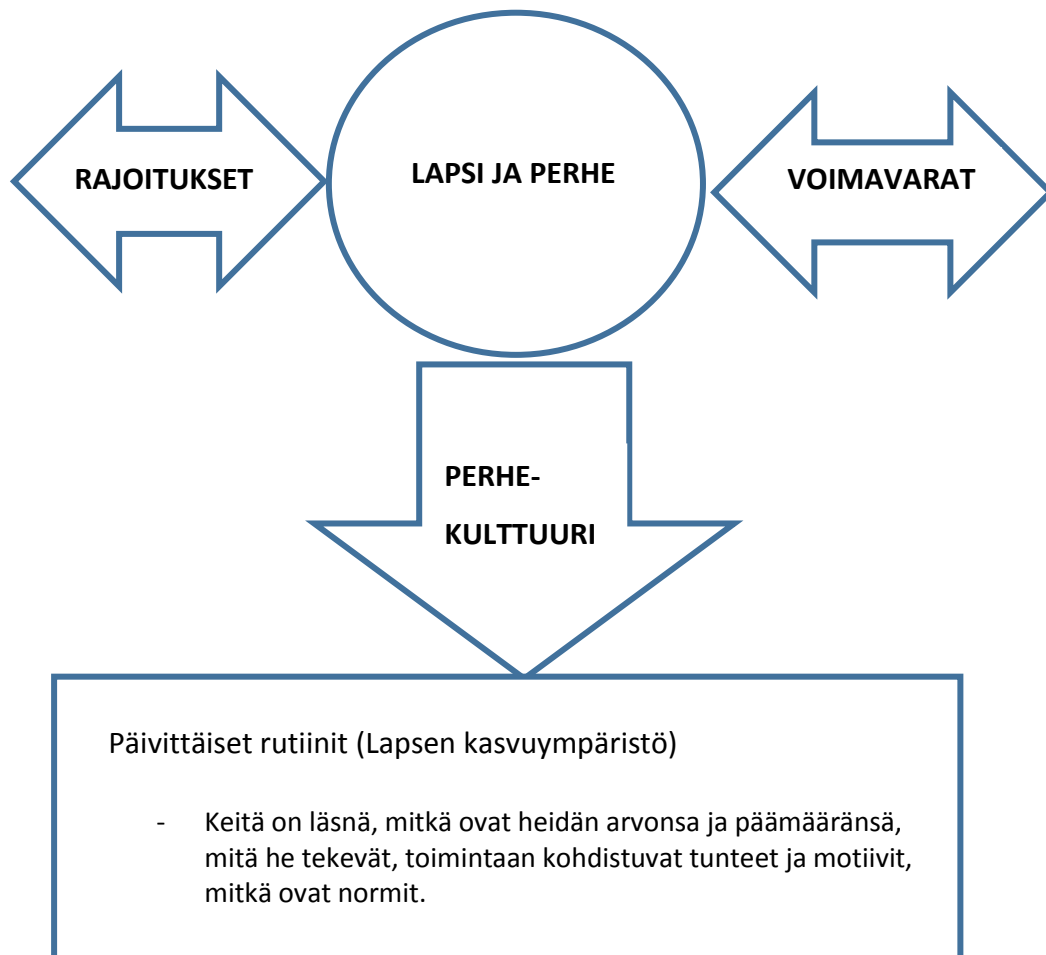
Kontekstuaalisen kasvun malli pohjautuu Ekologiseen teoriaan, joka on Urie Bronfenbrennerin kehittämä. Suomessa tätä teoriaa on sovellettu paljon kasvatustieteeseen ja psykologiaan sekä erityisesti omahoitajuuteen (Härkönen N.d, 21). Teoria korostaa kasvu ympäristön vaikutusta lapsen kehitykselle, sekä suuntaa tarkastelua enemmän lapsesta itsestä lähtevään kasvuun, oppimiseen ja kehitykseen (Salminen & Tynninen 2011, 17).

Teorian tarkoituksena on ollut luoda uutta näkökulmaa siihen miten lapsen ja kasvu ympäristön välinen vuorovaikutus hahmotetaan. Bronfenbrenner näkee yhteiskunnan vaikuttavan lapsen kehitykseen (Härkönen N.d. 23). Tätä vuorovaikutusta voidaan tarkastella neljällä eri tasolla: makrosysteemillä, joka kattaa poliittiset rakenteet ja talouden. Mikrosysteemillä, joka sisältää kodin lisäksi päiväkodin ja koulun. Mesosysteemin eli lapsen sukulaiset, ystävät ja viranomaiskontaktit sekä ekosysteemin joka rakentuu yhteiskunnan tukijärjestelmistä. (Salminen & Tynninen 2011, 17).

Bronfenbrennerin teorian mukaan lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä kanssa. Oppimisympäristö eli tässä tapauksessa päivähoito, nähdään keskeisenä lapsen kasvuksi (Härkönen N.d, 21). Ekologiseen teoriaan liittyy myös läheisesti käsite: lähikehityksen vyöhyke. Lähikehityksen vyöhyke tarkoittaa käytännössä sellaisia taitoja, joita lapsi ei vielä itsenäisesti osaa, mutta joita hän voi oppia autettuna (Kanninen & Sigfrids 2012, 106). Päivähoidossa omahoitajuus antaa paremmat mahdollisuudet lapselle saavuttaa tämän lähikehityksen vyöhykkeet, sillä omahoitaja on parhaiten tietoinen siitä, mitä lapsi jo osaa sekä mitä taitoja hän olisi jo kykenevä oppimaan (Kanninen & Sigfrids 2012, 106).

Ekologiseen teoriaan liittyy myös ekokulttuurinen teoria, joka kehitettiin CHILD – tutkimusryhmässä Los Angelissa (Määttä & Rantala 2010,56). Tämän teorian avulla pyritään täydentämään lapsen eri elinympäristötasojen keskinäisiä vuorovaikutuksia ja sitä, kuinka lapsen elinympäristö tulisi järjestää, jotta sillä olisi vaikutusta lapsen kehitykseen. Teoriassaan Bronfenbrenner esittää elinympäristötasojen vaikuttavan, mutta ei teoriassaan tarkenna, miten lapsen ympäristöä tulisi muuttaa (Määttä & Rantala 2010,56). Kuten Määttä ja Rantala (2010, 56) mainitsevat ”*Ekokulttuurinen teoria tarkentaa , millaisten mekanismien kautta ympäristön vaikutukset näkyvät lapsen ja perheen elämässä ja mihin ensijaisesti puuttua, jos halutaan olennaisia muutoksia lapsen kasvun ja kehityksen edellytyksiin*”.

Ekokulttuurin oletuksena on, että ekologiset vaikutukset näkyvät perheen arkipäivässä, kuten alhaalla oleva kuvio (kuvio 3) esittää. Vaikutuksien keskeisenä käsitteenä toimii akkomodaatio. Akkomodaatiolla tarkoitetaan perheen arkirutiineista muodostuvan toimintakulttuurin järjestämistä ekokulttuurisen ympäristön eri osa-alueilla (Määttä & Rantala 2010,57). Kuviossa käy myös ilmi perheen ekokulttuurinen ympäristö (ecocultural niche). Tällä käsitteellä tarkoitetaan perheen olennaisten voimavarojen ja toimintatapojen kokonaisuuksia (Määttä & Rantala 2010,56).

Kuvio 3 Ekokulttuurinen malli (Määttä & Rantala 2010, 57)

Ekokulttuurinen ympäristö koostuu kahdesta osa-alueesta; ulkoisista ja sisäisistä. Ulkopuolisiin osa-alueisiin kuuluu taloudellinen perusta, julkiset palvelut ja tiedonlähteet. Sisäisiksi osa-alueiksi luokitellaan kotityöt, lasten kaverit ja roolit (Määttä & Rantala 2010,56). Määttä ja Rantala (2010,56) kirjoittavat ”*Nämä osa-alueet painottuvat yksilöllisesti perheen arjessa sen mukaan, miten yhteiskunta resursoi lapsiperheisiin ja millaisen merkityksen perhe on niille antanut*”. Tämä siis tarkoittaa sitä, että osa-alueet muuttuvat perheiden arvojen ja tavoitteiden mukaan. Tähän vaikuttaa myös lapsen kehitys, jonka vuoksi perhe voi joutua muuttamaan arkeaan (Määttä & Rantala 2010,59). Lapsen kehitys muokkaa perheen arkielämää, jota kutsutaan arjen akkomodoinniksi (Määttä & Rantala 2010,59). Kyseisessä akkomodoinnin muodossa perhe omaksuu uusia arvoja ja arkisia tapoja, kuten kasvatus- ja hoitokäytäntöjä, jotka vastaisivat lapsen kehityksen asettamia uusia vaatimuksia (Määttä & Rantala 2010,59).

Ekokulttuurinen ajatustapa liittyy laajaan sosiokulttuuriseen viitekehykseen. Viitekehyksessä perhe ja lapsi ovat yhteisössään aktiivisia toimijoita (Määttä & Rantala 2010,54). Ekokulttuurisen teorian lapsiajatus pohjautuu Vygotskyn näkemukseen lapsen kehityksestä. Omassa näkemyksessään Vygotsky painottaa vanhempien, opettajien ja muiden lapsien tehtävää lapsen kehityksessä ja oppimisessa (Määttä & Rantala 2010,54).

Lapsen kehitystä ja oppimista Vygotsky käsittelee käsitteillä, jotka ovat; Osallistuva omaksuminen (Participatory appropriation) ja Ohjattu osallistuminen (Guided participation) (Määttä & Rantala 2010,54). Ensimmäisessä käsitteessä lapsen kuvaillaan kartuttavan ymmärrystään ja lapsen osallistuminen on aktiivinen prosessi. Toisessa käsitteessä pyritään tukemaan lapsen osallistumista tukevia prosesseja ja ohjausta tapahtuu myös tilanteissa, jotka eivät ole oppimistilanteita (Määttä & Rantala 2010,54). Kaiken kaikkiaan oleellisinta lapsen kehitykselle on päivittäinen toiminta, jossa lapsi on aktiivisesti mukana myös muissa toimintaympäristöissä. Kuten Määttä ja Rantala (2010,55) mainitsevat ”*Lapsi oppii uusia asioita arkipäivän erilaisissa toiminta- ja vuorovaikutustilanteissa, jotka ovat osa jokaisen perheen arkielämää*”.

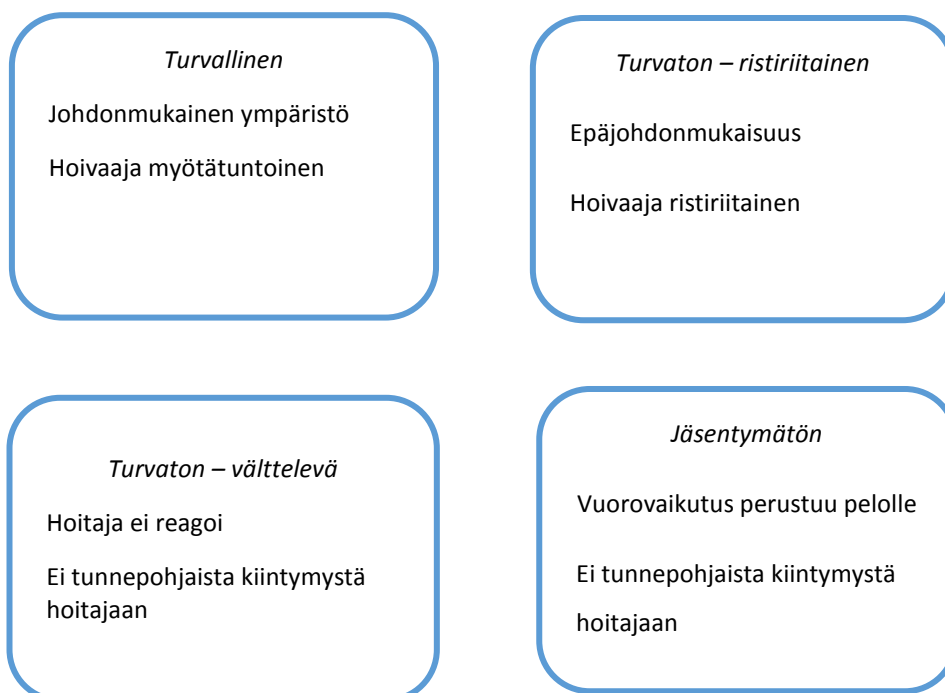
5 Lapsi ja vuorovaikutussuhteet päivähoitossa

5.1 Kiintymyssuhdeteoria

John Bowlbyn luomassa Kiintymyssuhdeteoriassa on kyse kokonaisuudessaan lapsen ja tämän hoitajan välisestä kiinteästä suhteesta sekä sen vaikutuksesta lapsen kehitykseen ja tämän myöhempään elämään (Vilén ym. 2014, 103). Kiintymyssuhteen merkitys on hoitajan ja lapsen välisen läheisyyden luomassa turvallisuudentunteessa (Sinkkonen 2001, 33). Turvallisuudentunteen myötä lapsi kykenee tutkimaan ympärillä olevaa maailmaa, joka on yksi kehityksen edellytys (Bowlby 1969, 241). Tutkimuksissa on osoitettu, että sellainen hoitaja, joka on aktiivisessa suhteessa lapseen, on

paljon herkempi huomioimaan lapsen tarpeita sekä vastaamaan niihin (Sinkkonen & Kalland 2011, 161).

Myöhemmin tutkija Mary S. Ainsworth kehitti vierastilannemenetelmän kautta kiintymyssuhdemallit, jotka jaetaan yleensä neljään erilaiseen malliin (Sinkkonen & Kalland 2011, 34). Nämä neljä kyseistä mallia ovat: turvallinen kiintymyssuhde, turvaton-välttelevä kiintymyssuhde, turvaton-ristiriitainen kiintymyssuhde sekä jäsentymättömän kiintymyssuhde (Kuvio 4) (Vilén ym. 2014, 102). Kiintymyssuhteen muotoutumiseen vaikuttaa hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä kohtaaminen. Erilaiset kiintymyssuhteet vaikuttavat lapsen käsitykseen itsestään ja muista ihmisistä (Sinkkonen & Kalland 2011, 55). Tutkimukset osoittavat että kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa merkittävästi erityisesti sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen sekä siihen, kuinka hyvin lapsi kykenee tulevaisuudessa käsittelemään elämän haasteita (Sinkkonen 2001, 52).

Kuvio 4 Kiintymyssuhdemallit ja niiden ominaispiirteet (Rusanen 2011, 63-65).

Lapsilla kiintymyssuhteen syntyminen nähdään synnynnäisenä tarpeena kiinnittyä hoitajaansa (Salminen & Tynninen 2011, 24). Tämä selittyy sillä, että vastasyntyneen lapsen eloonjäämisen edellytyksenä on aikuisen jatkuva hoiva (Sinkkonen & Kalland 2011, 30). Erityisen merkittäväksi hoitajan ja lapsen välinen kiintymyssuhde tulee stressaavissa sekä uhkaavissa tilanteissa, jossa lapsen turvallisuuden tunne heikentyy. Tällainen tilanne on usein esimerkiksi päivähoiton aloittaminen, jossa lapsen täytyy hetkellisesti olla erossa ensisijaisesta kiintymyksen kohteestaan. Yleensä ajatellaan kiintymyssuhdetta pelkästään vanhempien eli lapsen huoltajien ja lapsen väliseksi suhteeksi. Lapsi voi kuitenkin muodostaa useampia kiintymyssuhteita esimerkiksi isovanhempiinsa tai päiväkodin hoitajiin. Tällaisia kiintymyssuhteita kutsutaan yleensä toissijaisiksi kiintymyssuhteiksi (Salminen & Tynninen 2011, 31).

5.2 Lapsen ja hoitajan välinen vuorovaikutussuhde

Tärkeintä päivähoiton laadun kehittämiseksi on huomata kiintymyssuhdeteoriassa korostettu lapsen tarve turvallisiin ja pysyviin ihmissuhteisiin. Tämän seurauksena voidaan nähdä, että lapsi tarvitsee ns. korvaavan hoitajan, eli nimetyn oman hoitajan, joka huolehtii lapsesta, silloin kun tämän omat vanhemmat eivät ole paikalla (Sinkkonen & Kalland 2011, 158). Edellytyksenä toissijaisen kiintymyssuhteen muodostumiselle on, että lapsella on ensisijaiseen kiintymyksen kohteeseensa luotuna turvallinen kiintymyssuhde (Salminen & Tynninen 2011, 30). Päivähoitossa lapsen ja hoitajan välisen toissijaisen eli korvaavan kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta tärkeää olisi, että lapsella olisi yksi pitkäaikaisempi ja pysyvämpi oma aikuinen. Näin voitaisiin varmistaa, että lapsella olisi päivähoitossa yksi korvaava kiintymyssuhde, joka on mahdollisimman kokonaisvaltainen ja läheinen (Salminen & Kalland, 2011,44). Kuten Salminen ja Tynninen (2011,44) kertovat Suhosen (2009) tutkimuksesta ”Työntekijän sitoutuneisuus, tuki ja mahdollistajan rooli lapsen toiminnassa nousee merkittäväksi lapsen sopeutumisessa päivähoitoon”.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumisenä on, että omahoitaja pyrkii kohtaamaan aktiivisesti myös lapsen vanhemmat. Yhteistyötä perheen ja päivähoiton välillä

kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. Kasvatuskumppanuuden tarkoituksena on koota yhteen kahden lapselle tärkeän asian: vanhempien ja varhaiskasvattajien tietoja sekä kokemuksia lapsesta, joiden avulla pyritään saavuttamaan lapsen yksilöllisten tarpeiden, etujen sekä oikeuksien toteutuminen (Salminen & Tynninen 2011,34).

Bowlby arveli, että lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana kiintymyssuhdestrategia pysyy muuttumattomana, koska se perustuu sisäisiin työskentelymalleihin. Tämä tarkoittaa myös sitä, että aiemmin koetut sekä opitut suhteet siirtyvät myös muihin ihmissuhteisiin, joita lapsi kokee elämänsä aikana (Sinkkonen 2012,52). Omahoitajuus rakentaakin lapsen ja omahoitajan välille toissijaisen kiintymyssuhteen, jonka avulla voidaan korvata tai täydentää lapsen kiintymys- ja vuorovaikutussuhteita, jos työntekijä osaa rakentaa oikeanlaisen suhteen lapseen ja hänen perheeseensä. Kuten Salminen & Tynninen kirjoittavat (2011, 31) ”Päivähoidon täytyy myös tarvittaessa auttaa äitiä varhaisen kasvun ja vuorovaikutuksen tukemisessa.”

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia omahoitajamenetelmän käyttöä päiväkodin vuorohoidossa sekä selvittää henkilökunnan omia kokemuksia menetelmästä. Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida omahoitajamenetelmän käytettävyyttä ja toimivuutta vuorohoidon arjessa sekä sen kehittämistarpeita.

Tarkemmat tutkimuskysymykset ovat:

1. Toimiiko omahoitajamenetelmä päiväkodin vuorohoidon arjessa?
2. Millaisia kokemuksia työntekijöillä on omahoitajamenetelmän käytöstä?
3. Kokevatko työntekijät omahoitajamenetelmän käytön hyödyksi/haasteeksi työssään?
4. Millaisia kehittämistarpeita omahoitajamenetelmässä on?

6.2 Tutkimusmenetelmä

Omahoitajamenetelmä-aihetta lähdettiin tutkimaan laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusotteella. Kvalitatiivinen tutkimus tarkastelee tutkittavaa aihetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, ja sillä pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä (Hirsjärvi ym. 2006, 152-153). Laadullinen lähestymistapa sopii parhaiten ilmiöön omahoitajuus sekä sen toimivuuden tutkimiseen, jolloin saadaan koottua aineistoa luonnollisista ja todellisista tilanteista (Hirsjärvi ym. 2006, 153).

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tiedonkeruussa käytetään ihmisiä sekä kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2006, 155). Laadullisen tutkimuksen tiedonkeruulle on tavallista, että tutkimusjoukko on useimmiten paljon pienempi verrattuna määrälliseen tutkimukseen (Tuomi 2008, 97). Kvalitatiivinen tutkimusote sopi parhaiten selvittämään omahoitajamenetelmän käytettävyyttä ja kehittämiskohteita, jotta kerättävä tieto oli mahdollisimman kuvailevaa sekä monipuolista.

6.3 Aineiston kuvaus ja aineistonkeruu

Haastattelua varten haettiin Jyväskylän kaupungilta tutkimuslupaa. Tutkimuksen aineistoa kerätessä otimme yhteyttä viiteen keskisuomalaiseen vuorohoitopäiväkottiin, joissa on käytössä omahoitajamenetelmä. Pyysimme saada haastatella heidän työntekijöitään useammasta ryhmästä, jotta tutkimukseen sai mahdollisimman monia näkökulmia. Yhteistyöpäiväkodiksemme saimme yhden keskisuomalaisen vuorohoitopäiväkodin, jonka kolme työntekijää osallistui haastatteluun.

Tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin teemahaastattelulla. Teemahaastattelulle ominaista on, että haastattelun aihe on selvä, mutta kysymykset eivät ole tarkkoja (Hirsjärvi ym. 2006, 197). Teemahaastattelu sopii parhaiten selvittämään työntekijöiden kokemuksia omahoitajuudesta, jolloin tarkat kysymykset eivät ole rajaamassa dialogista keskustelua. Näin haastattelulla voidaan saavuttaa monipuolisempia näkemyksiä omahoitajuudesta. Haastatteluun osallistujat jaettiin kahteen osaan, jotta

saman ryhmän työntekijät eivät olisi samassa haastattelussa. Näin haastattelun tulokset olisivat moninaisemmat ja luotettavammat. Teemahaastattelu toteutettiin kahdessa eri osassa, jossa ensimmäiseen haastatteluun osallistui kaksi työntekijää ja toiseen haastatteluun yksi työntekijä.

Haastatteluun oli luotu avoimia, keskustelua tukevia sekä ohjaavia, kysymyksiä. Kysymykset olivat seuraavat:

1. Millä tavalla omahoitajamenetelmä näkyy teidän päiväkodin arjessa?
2. Millaisia omakohtaisia kokemuksia sinulla on omahoitajana toimimisesta?
3. Toimiiko omahoitajuus päiväkodissanne? Entä kuinka omahoitajamenetelmää voitaisiin kehittää?
4. Koetteko omahoitajamenetelmän avuksi omaan työhönne? Entä onko siinä jotain haasteita?
5. Oletteko huomanneet hyötyjä omahoitajuuden käytöstä lasten kanssa?

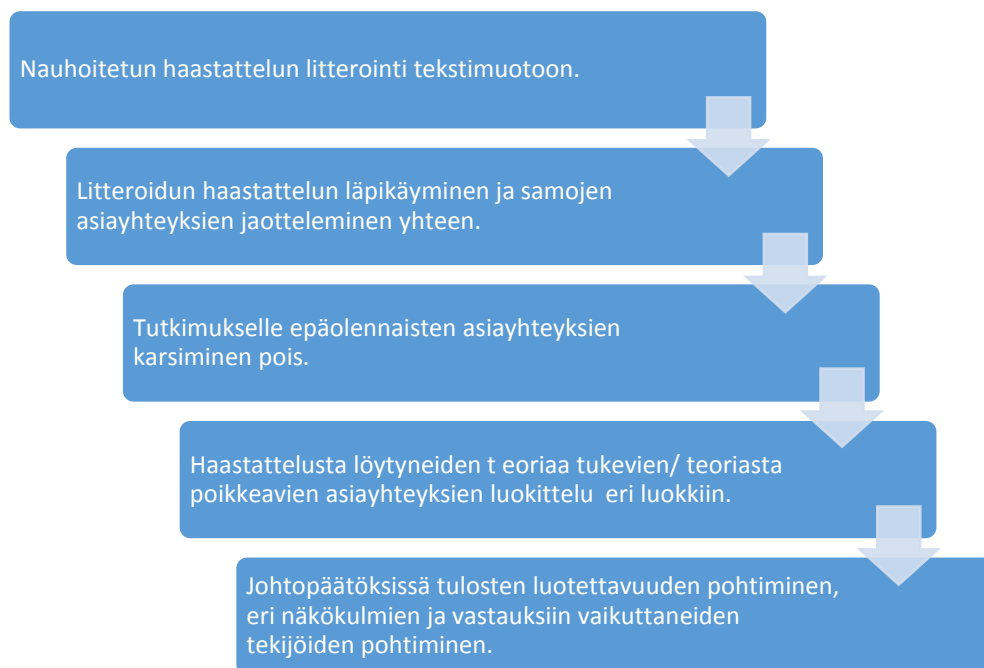
Keskustelu haastateltavien kanssa pidettiin dialogisena antamalla keskustelun edetä keskustelua herättävien aiheiden ympärillä. Haastattelun tallentamiseen käytettiin nauhuria, joka myöhemmin purettiin tekstimuotoon, eli aineisto litteroitiin (Kananen 2015, 129). Ensimmäisen haastattelun kesto oli 30 minuuttia ja toisen haastattelun pituus oli 18 minuuttia. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 10 sivua, fontilla Calibri, jonka fonttikoko oli 11.

6.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi toteutettiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, eli deduktiivisesti, joka on yksi yleisimmistä analyysimuodoista tehtäessä kvalitatiivista tutkimusta (Tuomi 2008,131). Sisällönanalyysissä pyritään tarkastelemaan ja erittelemään aineiston yhteneväisyyksiä sekä eroavaisuuksia (Hirsjärvi 2006, 212). Teorialähtöisellä sisällönanalyysillä pyritään luomaan aineistosta selkeä kokonaiskuva ja erittelemään

aineistosta löytyneet kokonaisuudet yhtenäisiksi liittäen niitä teorialtietoon (Hirsjärvi 2006, 213).

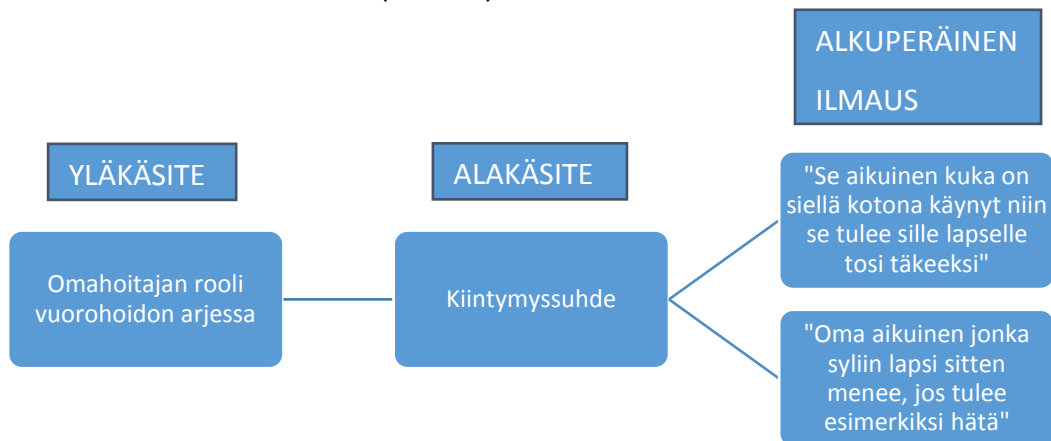
Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä analysoinnin sekä aineiston tarkastelun taustana on aina tutkittu teorialtieto, jota verrataan hankittuun aineistoon (Tuomi 2008, 132). Tästä sisällönanalyysistä voidaan erotella selkeästi viisi erilaista vaihetta: aineiston valinta, aineiston läpi käyminen, aineiston tiivistäminen, aineiston luokittelu sekä tulkitseminen ja luokitellun aineiston luottavuuden selvittäminen (Tuomi 2008, 133). Alla olevassa kuviossa (Kuvio 5) on esitelty tutkimuksessa tehdyn teorialähtöisen sisällönanalyysin eteneminen.

Kuvio 5 Teorialähtöisen sisällönanalyysin eteneminen

Litteroidusta tekstistä poimittiin samaan asiayhteyteen liittyviä vastauksia yhteen. Esimerkiksi vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät lausahdukset kerättiin yhteen. Samalla karsittiin pois tutkimukselle epäolennaisia asioita. Tällaisia epäolennaisia asioita olivat esimerkiksi yksityiskohtaiset kertomukset tutustumiskäyntien sisällöstä tai keskusteluista vanhempien kanssa, jotka eivät liittyneet omahoitajuuteen. Tämän jälkeen eri lausahduksia alettiin luokitella kerätyn teorialiedon mukaan

ensin erilaisiin yläluokkiin, joissa lausahdukset jaettiin vielä pienempiin alaluokkiin. Kuten alla olevassa kuviossa (Kuvio 6) esitetään.

Kuvio 6 Esimerkki aineiston jaottelusta

7 Tutkimustulokset

Keskisuomalaiseen päiväkotiin tehdystä teemahaastattelusta nousi selkeästi esille neljä pääteemaa omahoitajuudesta, joiden jaottelua selventämään on tehty taulukko (liite 2). Päiväkodissa omahoitajuus näkyy käytännössä vahvimmin päiväkodin arjen toiminnassa, työyhteisössä, toiminnan suunnittelussa sekä vanhempien kanssa tehtävässä työssä. Vuorohoidon työntekijöiltä nousi myös esille ajatuksia arkea ja omahoitajuutta koskeviin kehityskohteisiin.

7.1 Omahoitajan rooli vuorohoidon arjessa

Omahoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus

Omahoitajan läsnäolo ja merkitys lapselle näkyy kaikista vahvimmin lapsen aloittaessa päivähoitoaan uudessa päiväkodissa. Haastateltavat kuvailivat omahoitajan roolia lapsen päivähoiton aloituksessa seuraavasti: *"Kun me saadaan tieto, että meille tulee uusi lapsi, niin pidetään hyvä alkukeskustelu, joko lapsen kotona tai päiväkodissa."* Tutustumiskäyntien tarkoituksena on helpottaa lapsen päivähoiton aloitusta ja lap-

sen ryhmäytymistä muiden lasten kanssa. Omahoitajan mukana olo aloituksessa tuo *”ainakin sen turvallisuuden tunteen, joka tulee lapselle ja sen perheelle”*.

Varhaiskasvattajat kuvailivat omahoitajuutta päiväkodin arjessa melko moninaiseksi, heidän arkeaan helpottavaksi menetelmäksi, mutta lapsille tuntemattommaksi käsitteeksi. *”Ei ehkä lapsetkaan osaa nimetä sitä, että kuka on se omahoitaja”*, silti lapsi kiintyy tuttuun aikuiseen, joka yleensä on nimetty oma aikuinen: *”Lasta voi olla vastassa sen ryhmän jo tutut aikuiset, mutta ei se oma aikuinen. Niin se voikin olla tosi jännittävä ja pelottava paikka”*.

Päivähoidossa varhaiskasvattajille, sekä lapsille, usein ihanteellinen tilanne olisi, jos lapsi saisi käydä päiväkotipolkunsa saman omahoitajan kanssa. *”Kun lapset jotka on ollut monta vuotta mulla, niin opin tuntemaan lapsen kehityskaaren ja tiedän sen historian...”* Omahoitajalle nimettyjen lasten pysyvyys helpottaa lapsen yksilöllistä kohtaamista ja varhaisen tuen toteuttamista. *”...Ja mä pystyn omalla tavallani vaikuttamaan sen lapsen elämään”*.

Omahoitajan ja lapsen välinen kiintymyssuhde

Varhaiskasvattajien kokemuksesta lapset harvoin tiedostavat päivähoidossa omahoitajamenetelmän olemassa oloa, mutta yleistä on, että lapsi kiintyy juuri omahoitajaansa. *”Kyllä sen huomaa, että se aikuinen, kuka siellä kotona on käynyt, niin se tulee sille lapselle tosi tärkeäksi”*. Tällöin omahoitajan tärkeäksi tehtäväksi tulee totuttaa lapsi turvallisesti päivähoitoon sekä uuteen lapsiryhmään. *”Sä olet sellainen turva, aikuinen.”*

Omahoitajat kuvailivat omia kokemuksiaan kiintymyssuhteesta nimettyihin lapsiinsa: *”Se tulee kertomaan, jos on sattunut tai pitää päästä vessaan tai haluaa syliin, sitten ajan kanssa myös muille.”* *”Se usein kysyy, että muistatko kun olit meillä ja syötiin omenaa, muistatko millainen sänky mulla oli”* Tyypillistä on, että lapsi kiintyy aiku-

seen, joka on ensimmäisenä mukana hänen päiväkodin aloituksessaan eli omahoitajaan.

Vuorohoidossa aikuisten määrä on usein suuri ja lapsen kanssa työskentelee usein paljon muitakin varhaiskasvattajia kuin omahoitaja. Tällöin tyypillistä voi olla, että lapsi *”valitsee itselleen semmoiseksi turva aikuiseksi, jonkun toisen aikuisen”*. Haastateltavat kertoivat, että nimetty lapsi kiintyy luonnollisesti niihin aikuisiin, jotka ovat useimmin lapsen kanssa samassa vuorossa. Toinen tärkeä huomio lapsen kiintymiseen aikuisissa oli: *”ne valitsevat jonkun joka on heille persoonaltaan läheisin, sen ne valitsevat”*.

Omahoitajan vastuulla on mahdollistaa lapsen kiintyminen vähintään yhteen turvalliseen aikuiseen päivähoitossa. Haastateltavat nostivat esiin hyvin tärkeän ajatuksen: omahoitaja voi tukea lapsen kiintymistä myös toiseen aikuiseen. *”Ei pelkästään tue lapsen suhdetta vanhempiinsa ja omahoitajaan, vaan myös niihin sen lapsen muihin tärkeisiin aikuisiin, siihen turva aikuiseen kuka sillä lapsella siellä päiväkodissa on.”*

Tasapuolisuus ja lapsilähtöisyys

Varhaiskasvattajat toivat esille että arjessa lasten on vaikea nimetä, kuka on tämän omahoitaja, sekä tärkeää on muistaa, että kaikki työntekijät ovat samalla viivalla. Kuten haastateltava mainitsee *”Me ollaan kuitenkin samanlaisia aikuisia kaikille...”* *”Ei se voi näkyä silleen, että toi on mun vasulapsi, että mun täytyy pystyä toimimaan kaikkien lasten kanssa samalla tavalla.”* Omahoitajuuteen kuuluu pienryhmätoiminta, ja jokaisella omahoitajalla on oma pienryhmä. Vuorohoidon arjessa pienryhmän muodostaminen voi olla haastavaa, eikä se välttämättä koostu omahoitajan nimetyistä lapsista, vaan ryhmässä on muiden omahoitajien nimettyjä lapsia. Kuten haastateltava kertookin: *” Käytännön arjessa sitä ei vaan saa toimimaan silleen”*.

Vuorohoidon arjessa on myös tärkeää se, että on työntekijöitä, jotka tietävät muidenkin ryhmien lapsien asioita. Vaikka työntekijöillä on nimetyt omat lapset, heidän täytyy olla tietoisia myös muidenkin lapsiryhmien tilanteista. *”Kaikki on sillä tavalla lapsen aikuisia ja lapsen asioissa kiinni, että kuka tahansa meistä pystyy niitä lapsen asioita hoitamaan.”* Varhaiskasvattajat toivat myös esille aikuisen merkityksen lapsen oman äänen huomioimiseksi: *”Joskus siltä lapselta saattaa löytyä ratkaisu itseltään, ja tällöin lapsi on osallinen siitä oman elämänsä ja tilanteensa päättämisestä”.*

Erityisen tuen tarve ja omahoitajuus

Erityisesti lapsen oman vastuu aikuisen merkitys nousee esille, kun huomataan, että lapsella on erityisen tuen tarpeita. Omahoitajuus mahdollistaa varhaisen tuen tarjoamista: *”Jos lapsi tarvitsee erityistä tukea, niin tunnen sen pitkältä ajalta ja sen historian, niin se on ehdottomasti mun mielestä tosi hyvä”.* Omahoitaja pystyy hyödyntämään tuntemustaan lapsesta yksilöllisemmän hoidon saavuttamiseksi. *”Mä pystyn monesti palaamaan siinä toiminnassa siihen, että mietittiin siellä keskusteluissa, että tähän asiaan kiinnitetään huomiota enemmän.”*

Omahoitajuus madaltaa myös kynnyistä perheelle kertoa haasteista lapsen kehityksessä tai perhetilanteessa: *”Oma aikuinen on se, jonka kanssa niistä vaikeistakin asioista on puhuttu... että yhdessä mietitään”.* Tällöin omahoitajan on helpompi taata lapselle ajoissa varhainen tuki, sekä yhteistä työntekoa selkeyttää, jos yhdellä työntekijällä on selvä sekä laaja kuva lapsen tilanteesta. Haastattelijat toivat esille, että alussa omahoitajan valinnassa vaikuttaa paljon lapsen erityisen tuen tarpeet, jolloin lapselle pyritään hankkimaan omahoitaja, jolla on jo ennestään kokemusta erityisestä tuesta.

7.2 Omahoitajuus ja työyhteisön tuki

Omahoitajuusmenetelmä tiedostetaan kuitenkin paremmin työyhteisön keskuudessa, kuin lasten keskuudessa. *”Meidän ryhmässä on tällä hetkellä 28 lasta, niin se vas-*

tuu on mulla vasukeskusteluista ja niiden tietyn seitsemän lapsen asioista.” Omahoitajuus jakaa työmäärää työntekijöiden välillä, sekä selkeyttää aikuisten vastuutehtäviä lasten kanssa. ”Mä voin luottaa, että muut hoitaa omat lapsensa.”

Omahoitajan ja tiimin yhteistyö

Tärkeä ja eniten keskustelua herättänyt näkökulma haastatteluissa oli omahoitajan ja tiimin välinen yhteistyö. Omahoitajuutta ei pidä ajatella yksilötyönä, vaikka jokaisella omahoitajalla on nimettynä tietyt omat lapset. *”Tiimin pitää olla ihan ehdottomasti tukena, yksin sitä ei mun mielestä voi tehdä, eikä pidäkään.”* Omahoitajuus on pääsääntöisesti yhteistyötä tiimin kanssa, mutta omahoitajalla on päävastuu olla tietoinen omien lastensa asioista. *”Arjessa ei kaikista asioista voi jäädä keskustelemaan perheen kanssa. Silloin me tiedetään, että hei sun lapsi on x:n omahoidettava, että jotenkin se paketti pysyisi kasassa.”*

Haastateltavat toivat esille, että tiimin tuki on äärimmäisen tärkeää suunniteltaessa ryhmien toimintaa, sekä haastavien tilanteiden selvittämisessä. *”Yhtäkkiä saattaakin tulla vasussa sellaista, että toivoo, että toinen ihminen reagoi tähän tilanteeseen, ettei yksin tarvitse pähkäillä, miten jatkan tästä eteenpäin.”* Varhaiskasvattajat korostivat, että jos lapsissa on jotain mikä mietityttää, täytyy tiimin yhdessä miettiä, mitä voisi tehdä lapsen yksilölliseksi tukemiseksi. *”Tiimissä puhutaan paljon ja mietitään yhdessä, voidaanko tehdä näin ja toimiiko tämä asia näin.”*

Tiedonkulku omahoitajan ja työyhteisön välillä

Työyhteisössä kommunikointi ja viestin kulkeminen on tärkeää. Mikäli työyhteisössä tiedonkulussa on ongelmia, niin se vaikeuttaa työntekijöiden arkea ja muuta päivittäistä työskentelyä. Omahoitaja saa käsityksen lapsesta omien työvuorojensa aikana, jolloin tiedonkulku muista työvuoroista on äärimmäisen tärkeää. Kuten haastateltava kertoo: *”Lapset käyttäytyvätkin aikuisen kanssa eri tavalla eri aikaan vuorokaudesta... mä näen lasta vain aamupäivisin ja hän on tosi väsynyt... ja sitten hän on selkeästi iltavirkumpi, niin mä en koskaan näe sitä hänen iltaansa”.*

Omahoitajuus on kaiken kaikkiaan tiimityötä, jossa jokainen omahoitaja tuo tarkemman näkökulman lapsesta ja yhdessä tiimi tekee toimintasuunnitelmia. Tiimitoiminnassa on tärkeää puhua ja keskustella siitä, mitkä asiat toimivat ja mitkä eivät. *”Kun siellä vasussa on ollut, niin kertoo ne asiat, mitkä on sovittu tavoitteeksi tämmöistä ja tämmöistä, että ne olisi koko vuoropään työntekijöillä tiedossa.”* Varhaiskasvattajat nostivat esille, että lapsen yksilöllisen hoidon jatkuvuuden kannalta tiedonkulku työntekijältä toiselle on äärimmäisen tärkeää. *”Pitää olla sitä keskustelun jakamista, jos jollain mun lapsella on sellainen tilanne, että käytetään paljon kuvia, niin sitten muutkin käyttäisi niitä.”*

Erityisen tärkeäksi tiedonkulku osoittautui niissä tilanteissa, joissa omahoitaja jää pois töistä pidemmäksi aikaa. *”Jos minä jäisin pois, niin se seuraava aikuinen pystyisi katsomaan ne asiat, mitkä perheen kanssa on sovittu ja näin tämän lapsen kanssa toimitaan.”* Varhaiskasvattajat toivat esille, että jokaisen työntekijän tulisi hallita myös muita ryhmiä, jolloin omahoitajan vastuulla on jakaa tieto muille työntekijöille. *”Jos mulla menisi, vaikka jalka poikki, niin ne muut tietävät, mitä mun omahoidettavien kanssa tehdään ja miten niiden kanssa asioita hoidetaan. Että joku ottaa niistä kopin, etteivät ne jää sitten vaan uimaan keskenään sinne.”*

Omahoitaja ja moniammatillisuus

Omahoitaja on myös tärkeänä linkkinä muiden ammattitahojen kanssa, erityisesti silloin kun lapsella on tarvetta varhaiselle tuelle. *”Meillä on talossa Relto (resurssilastentarhahoitaja), joka on meidän apuna ja tarvittaessa kotikäynneillä tai vasukeskusteluissa.”* Omahoitaja saa työhönsä tukea muilta ammattitahoilta: *”Mietitään, miten sitä lapsen arkea voi helpottaa ja millä menetelmillä”.*

7.3 Omahoitajan ja perheen yhteistyö

Kasvatuskumppanuus

Päivähoidon ja perheen välinen työskentely alkaa usein omahoitajan tekemistä kotikäynneistä, joita pyritään tekemään useampi ennen lapsen päivähoidon alkamista. Kotikäyntien aikana omahoitajan tehtävänä on tutustua lapseen sekä perheeseen, mikä tukee kasvatuskumppanuuden syntymistä. Omahoitaja pyrkii kotikäyntien aikana käymään vanhempien kanssa keskustelua heidän toiveistaan ja ajatuksistaan sekä tekemään alustavia sopimuksia päivähoidon aloitukseen. Kotikäyntien jälkeen perheen ja omahoitajan välinen yhteistyö jatkuu alkukeskustelulla sekä myöhemmin VASU, eli varhaiskasvatussuunnitelma keskusteluissa. Perheet kutsuvatkin lapsen omahoitajaa usein nimellä ”vasuaikuinen”.

Omahoitajuuden merkittävyys näkyy päiväkodin arjessa vahvimmin vanhempien kohdalla. Lapset eivät välttämättä ymmärrä omahoitajuutta tai he eivät osaa nimetä omahoitajaansa, mutta aikuiset usein hakeutuvat keskustelemaan omahoitajan kanssa. *”On paljon perheitä, jotka haluavat kertoa ensin omahoitajalle asian, kuten jos perheessä tapahtuu jotain tai on huoli, vaikka lapsen puheen kehityksestä.”* Vuorohoidon kokemukset omahoitajan ja perheen välisestä kasvatuskumppanuudesta ovat kuitenkin yksilöllisiä. Vuorohoidon varhaiskasvattaja kertoo vanhempien ja omahoitajan välisestä kasvatuskumppanuudesta seuraavasti: *”Riippuu paljon perheestä, on myös perheitä, joille sillä (kertooko omahoitajalle, vai muille työntekijöille) ei ole väliä.”*

Perhelähtöisyys

Useimmiten perheet hakeutuvat kuitenkin omahoitajan luo heitä askarruttavissa asioissa, sillä omahoitajalla on yleensä tarkempi tieto perheen tilanteesta. Omahoitajilla oli myös kokemuksia siitä, että niiden lasten, joiden omahoitajia he olivat, perheiden kanssa he pystyivät luomaan luottamuksellisen ja turvallisen suhteen. Omahoitajalla onkin tärkeä tehtävä olla kasvatuskumppanuuden luojana mutta myös tiedonvälittäjänä. *”Siinä on hirveän tärkeässä roolissa vanhempien kanssa, että mitä*

vanhemmat toivovat.” Omahoitaja usein viestittää lapsen asioita päivähoidon ja kodin välillä mutta myös toisinpäin, kodin ja päivähoidon välillä. Tärkeää on, että omahoitaja välittää koko työyhteisölle tiedon Vasukeskusteluissa sekä arkisissa keskusteluissa ilmenneistä vanhempien toiveista ja tavoitteista.

Omahoitajana tärkeänä työtehtävänä kasvatuskumppanuudessa on pitää perheen toiveet työn keskiössä: *”Lapsen asiat tulevat niissä vasu-keskusteluissa esille, ja sitten mun tehtävänä on tuoda yhteiseen suunnitteluun ne asiat. Pitää niitä siinä punaisena lankana.”* Vanhemmat pystyvät osallistumaan lapsen yksikölliseen hoitoon ainoastaan vasu-keskusteluiden sekä omahoitajan kanssa käymien keskustelujen kautta. Tällöin omahoitajan vastuulla on saattaa perheiden ääni kuuluviin lapsen yksilöllisessä hoidossa sekä toiminnan suunnittelussa. *”Hirveän tärkeä asia tuo, että nimenomaan siellä kuuluu myös se vanhempien ääni.”*

Haastattelussa varhaiskasvattajilta tuli myös erittäin tärkeä huomio perhelähtöisyyden toteuttamiseksi: *”Miettin vähän niitä perheitä ja niiden toiveita... toiset vanhemmat kokevat jo nyt työlääksi, kun tavataan kaksi kertaa vuodessa (Vasukeskusteluissa). Toiset taas mielellään olisi enemmänkin tekemisissä”.* Perhelähtöinen toiminta varhaiskasvatuksessa ei automaattisesti tarkoita yliaktiivista yhteistyötä ja keskusteluja, vaan vanhempien toiveiden kunnioittamista sekä toiminnan toteuttamista yhteisymmärryksessä.

7.4 Omahoitajuuden haasteet ja kehittämiskohteet

Työvuorojen suunnittelu ja tiedonkulku

Haastattelussa haastateltavat ilmaisivat, että vuoropäivähoidon arki on nopeatempoista ja vaihtelevaa. Lapset voivat vaihtua nopeaankin tahtiin, mikä vaikeuttaa esimerkiksi työvuorojen suunnittelua. Tämän vuoksi henkilökunta joutuukin vaihtelemaan vuorojaan, että esimerkiksi uuden lapsen tuleva omahoitaja olisi vastaanottamassa lasta ensimmäisenä päivänään. Kuten varhaiskasvattaja mainitsi haastattelus-

sa vuoropäiväkodin arjesta: *”Vuorohoidossa on haasteena tällä hetkellä, että lapset saattavat tulla tosi nopealla aikataululla, jolloin pitää miettiä, että minkä verran aletaan työvuoroja muutella”.*

Yhdeksi kehitysajatuksiksi omahoitajuuteen nousi työskentelyn muuttamista enemmän parityöskentelyksi. Tällöin lapsen päiväkotipäivästä tulisi enemmän näkökulmaa niin äärivuoroista kuten aikaisista aamuista ja myöhäisistä illoista kuin myös päivästä. Haastavaksi työntekijät usein kokevat sen, että lapsi voi käyttäytyä eri tavalla eri vuoroissa sekä myös eri työntekijän kanssa. *”Kaikki meillä ei tee äärivuoroja, mutta lapset saattavat kuitenkin siellä tehdä. Jos olisi mahdollista sellainen parityöskentely, niin aina kun istuu siihen perheen kanssa alas keskustelemaan, siihen tulisi äärivuoroista sitten näkökulmaa.”* Haastateltavat korostivat tiedonkulun usein haasteeksi hektisessä työssä: *”Työntekijöiden välistä keskustelua voisi kehittää... istua alas sillä työporukalla ja miettiä lapsia.”*

Ryhmäkoot ja aikataulutus

Varhaiskasvattajat mainitsivat arjen haasteeksi lapsen päivähoidon aloittamisen ja lapsen nopean päivähoidon aloittamisen. *”Ihanne olisi, että sillä tutustumiskäynnilläkin, se sama aikuinen olisi kotona tutustumassa, ja ensimmäisenä aikuisena vielä vastassa.”* Myöhäinen ilmoittaminen uuden lapsen aloituspäivästä on osa vuoropäivähoidon arkea. Myöhäinen ilmoittaminen vaikuttaa siihen, että lapsen tuleva omahoitaja ei välttämättä pääse kotikäynneille tai pysty olemaan paikalla lapsen ensimmäisenä päiväkotipäivänä. Kuten haastateltava mainitsee: *”Lapsi saattaa huomenna aloittaa, tai tulee torstaina tieto, että seuraavan viikon maanantaina (lapsi aloittaa), se on tosi haastava saada sumplattua. Että aina se ei onnistu”.*

Ryhmäkoot tuovat myös omaa haastetta varhaiskasvattajien työhön. Vasu-keskusteluiden organisointi ajallisesti voi olla haastavaa, sillä omahoitajalla voi olla useampi vasulapsi. Haastattelussa pohdittiin ryhmäkokojen kasvua ja sen vaikutusta omahoitajan työnkuvaan. *”Kyllä se tuo omat haasteensa, jos mulla alkaa olla tosi*

paljon vasulapsia, että miten mä saan järjestettyä palaveria.” Varhaiskasvattajat kokivat, että ryhmäkokojen kasvu vaikuttaisi enemmän vasu-keskusteluihin. *”Se ei ole vaan, että mä käyn ne palaverit, vaan mun pitää saada aikaa työstää ja miettiä niitä.”* Haastateltavat kuvailivat, että vuorohoidossa ylimääräistä aikaa ei ole, joten vasu-keskustelujen työstäminen on usein haastavaa vuorohoidon arjen keskellä: *”Pitäisi saada sellainen aika ihan rauhasa tehdä, ilman keskeytyksiä”.*

8 Johtopäätökset ja pohdinta

8.1 Omahoitajan rooli vuorohoidon arjessa

Omahoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus

Haastattelussa nousi vahvimmin esille omahoitajan merkitys lapsen päivähoiton aloituksessa. Omahoitaja mahdollistaa lapselle turvallisuuden tunteen, jolloin tutustumisen uuteen ympäristöön helpottuu. Tuntiessaan olonsa turvalliseksi ja tutustuessaan ympäristöön voi lapsi paremmin alkaa luomaan vuorovaikutussuhteita ryhmän muihin aikuisiin ja lapsiin (Salminen & Tynninen 2011,15). Omahoitajan läsnäolo lapsen päivähoiton aloituksessa korostaa tutun ja turvallisen aikuisen merkitystä lapsen kehitykselle (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013,68). Päivähoiton aloittaminen on usein lapselle jännittävää ja haastavaa sekä lapsen sopeutumista päiväkotiin voi vaikeuttaa suuret ryhmäkoot, jolloin aikuisten huomion määrä lasta kohden on pienempi. Varhaiskasvatuksessa tulisi panostaa lapsen päivähoiton aloitukseen esimerkiksi lisäämällä tällöin henkilökunnan määrää, jotta lapsi tulisi kunnolla kohdatuksi heti ensimmäisestä päivästä lähtien. Tällä tavoin varmistettaisiin lapsen sopeutuminen päivähoitoon, joka puolestaan takaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen.

Eri tutkimukset ovat osoittaneet, että ryhmissä, joissa aikuisia on suhteessa lapsimäärään vähemmän sekä aikuisten suuri vaihtuvuus, vaikuttavat lapsen toimintaan ja vuorovaikutukseen (Kanninen & Sigfrids 2012, 55). Haastatteluun osallistuneet varhaiskasvattajat nostivat esille, että ihanteellisinta olisi, jos lapsella olisi sama

omahoitaja koko päiväkotipolkunsa ajan. Varhaiskasvattajat kokivat omahoitajina, että lasten pysyvyys helpottaa lapsen yksilöllistä kohtaamista ja varhaisentuen toteutumista, sillä omahoitaja on tietoinen lapsen historiasta ja kehityskaaresta. Salmisen ja Tynnisen (2011,14) mukaan pysyvät vuorovaikutussuhteet päivähoidossa mahdollistavat lapselle tukea ärsyketulvien käsittelyyn. Päivähoidon arjessa on haastavaa että samat aikuiset pysyisivät samojen lasten kanssa samassa ryhmässä heidän koko päiväkotipolkunsa ajan. Omahoitajamenetelmän käyttö mahdollistaa kuitenkin että lapsella on yksi turvallinen aikuinen mukana esimerkiksi vasukeskusteluissa. Omahoitajuus tukee myös lapsen yksilöllisen hoidon koko lapsen päiväkotiajan, sillä omahoitajan tietämys lapsesta ja tämän kehityksestä auttaa laadukkaamman hoidon toteuttamista.

Omahoitajan ja lapsen välinen kiintymyssuhde

Haastattelussa omahoitajat kokivat, että lapsi kiintyy helpommin omahoitajaan, joka on käynyt lapsen kotona tutustumassa ennen päiväkodin alkua. Omahoitajan ja lapsen välinen kiintymyssuhde on tärkeä stressaavissa tilanteissa kuten päivähoidon aloittamisessa, jossa lapsen täytyy hetkellisesti olla erossa ensisijaisesta kiintymyksen kohteesta (Sinkkonen & Kalland 2011, 55). Omahoitajat kertoivat lasten valitsevan heille persoonaltaan läheisimmän aikuisen. Varhaiskasvatuksessa tulisi korostaa tutustumis- ja kotikäyntien merkitystä enemmän. Lapsen päivähoidon aloittamiseen liittyvää stressiä helpottaa huomattavasti, jos päiväkodin aikuinen tulee tutustumaan lapselle luonnolliseen ympäristöön eli kotiin. Kotikäyntien jälkeen lapsen kynnys aloittaa päivähoito on pienempi, sillä päivähoidossa hänellä on jo yksi turvallinen aikuinen vastassa.

Lapsen ja omahoitajan välinen kiintymys sekä omahoitajan sensitiivisyys lapsen tarpeista mahdollistavat lapsen pärjäämisen päiväkodin arjessa (Kontu & Suhonen 2005, 125). Haastattelussa nousi esille, että lapsi kiintyy luonnollisesti aikuiseen, joka on useimmiten lapsen kanssa samassa vuorossa. Tällöin kiintymyksen kohde ei ole aina omahoitaja. Kiintymyssuhteen muotoutumiseen vaikuttaa hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä kohtaaminen (Sinkkonen & Kalland 2011, 55). Tällöin omahoita-

jalta vaaditaan joustavuutta sekä tukea lapsen ja toisen hoitajan välistä vuorovaikutussuhdetta. Lapsen kiintymyksen kohdetta ei voi ennalta määrittellä vaikka hänelle olisikin nimetty tietty omahoitaja. Lapsilähtöistä varhaiskasvatusta on omahoitajuus, joka tukee lapsen kiintymyssuhdetta myös muihin lapsen kiintymyksen kohteisiin päivähoitossa.

Tasapuolisuus ja lapsilähtöisyys

Oma aikuinen tukee lapsen osallisuutta mahdollistamalla lapsen kuulluksi tulemisen ja ottamalla lapsen mukaan päätöksentekoprosessiin (Ojala 2015, 132). Haastattelussa varhaiskasvattajat toivat esille oman aikuisen tehtävän tuoda lapsen oma ääni kuuluviin sekä antaa mahdollisuuden vaikuttaa omaan arkeen. Omahoitaja voi lisätä lapsen osallisuutta muuttamalla omia työskentelytapojaan, jotta lapset voisivat tuoda enemmän näkemyksiä (Ojala 2015,130). Päivähoidon suurissa lapsiryhmissä lasten omat toiveet ja ajatukset voivat helposti jäädä huomioimatta, jolloin lapsilähtöinen sekä osallistava varhaiskasvatus kärsii. Omahoitajuuden avulla lapsen kynnyksellä tuoda omia ajatuksiaan esille laskee, sillä tutulle aikuiselle on helpompi kertoa vaikeita asioita. Omahoitajan on myös helpompi havainnoida hänelle nimetyn lapsen käyttäytymistä ja erityisesti käyttäytymisen muutoksia.

Tärkeintä on omahoitajan ja työyhteisön jakama yhteinen tieto ja ymmärrys lapsen kasvusta sekä lapsen näkeminen näiden keskiössä (Salminen & Tynninen 2011, 17). Varhaiskasvattajat toivat esille, että omahoitajan tulee pystyä toimimaan kaikkien lapsien kanssa samalla tavalla, jotta kaikki lapset saisivat tasa-arvoista ja lapsilähtöistä kohtelua. Omahoitajuudesta huolimatta varhaiskasvattajat toimivat päiväkodin arjessa kaikkien eri ryhmien lasten kanssa, joten hänellä tulee olla yleinen tietämys myös muiden lasten kanssa sovituista tavoitteista. Tärkeää on myös, että omahoitajan ei ole eettisesti oikein antaa toiminnassaan näkyä kuka lapsista on hänen omahoidettavansa. Omahoitaja voi päivähoiton arjessa tukea omaa nimettyä lastaan luomaan vuorovaikutussuhteita myös muiden ryhmän lapsien kanssa, jolloin lapsi ei ripustaudu pelkästään omahoitajaansa.

Erityisen tuen tarve ja omahoitajuus

Varhaiskasvattajat toivat esille haastattelussa, että omahoitajuus tarjoaa enemmän mahdollisuuksia varhaisen tuen toteuttamiseksi. Omahoitajilla on usein tuntemus omasta nimetystä lapsestaan pidemmältä aikaväliltä, joten yksilöllisemmän tuen tarjoaminen on helpompaa. STAKES:in julkaisemassa tutkimuksessa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005, 35) lähtökohtana erityisen tuen arviointiin pidetään juuri laajaa näkökulmaa lapsen tuen tarpeista, sekä siitä kuinka niihin voidaan vastata tukemalla lasta yksilöllisesti.

Omahoitajuus tarjoaa varhaiseen tukeen laajempaa sekä yhtenäisempää näkökulmaa. Varhaiskasvattajien omat kokemukset kertovat, että vanhemmilla on matalampi kynnyksen kertoa omahoitajalle lapsen kehityksessä olevista huolista. Tällöin yhteistyö perheen ja päiväkodin välillä on yhtenäisempää ja lapsilähtöisempää. Varhaisentuen lähtökohtana on yhdistää vanhempien ja päiväkodin havaintoja lapsen kasvusta ja kehityksestä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2015,35). Omahoitajuudessa vahvuutena on parempi kokonaiskuva lapsesta, minkä pohjalta erityistä tukea voidaan suunnitella.

Päivähoidon ryhmäkokojen kasvu on herättänyt erityisesti huolta siitä kuinka lasten, joilla on erityisen tuen tarvetta, yksilöllinen hoito voidaan toteuttaa laadukkaasti. Huolena on, että erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi jää suuressa lapsiryhmässä huomaamatta. Omahoitajuutta lisäämällä pystyttäisiin paremmin havainnoimaan lasten haasteet ja kehitykselliset poikkeavuudet jo varhaisessa vaiheessa sekä lapsen tukemisen tavoitteet kulkeutuisivat paremmin koko työyhteisön tietoisuuteen.

8.2 Omahoitajuus ja työyhteisön tuki

Omahoitajan ja tiimiin välinen yhteistyö sekä moniammatillisuus

Varhaiskasvattajat toivat esille omahoitajuuden ja tiimin välisen yhteistyön tärkeyttä. Vuorohoidossa omahoitaja kohtaa haastaviakin asiakasperheitä, jolloin työskentelys-

sä tarvitaan enemmän resursseja. Tällaisissa tilanteissa yksilötyöskentelyn lisäksi tarvitaan työyhteisön tukea haastavan tilanteen selvittämiseksi ja toiminnan suunnitelmiseksi (Koivunen 2009,131). Pääsääntöisesti omahoitajuuden on tarkoituksena jakaa työmäärää työntekijöiden kesken, mutta lasten asioista tulisi päättää yhdessä tiimin ja perheen kanssa. Omahoitajan ja tiimin tekemä yhteistyö sekä vuorovaikutus ovat lähtökohtana omahoitajamenetelmän toimivuudelle (Salminen & Tynnenen 2011, 13). Haastattelussa työntekijät kuvailivat omahoitajuutta tiimityöksi, jossa omahoitajat tuovat tarkempia havaintoja lapsesta muille työntekijöille ja muilta työntekijöiltä hän saa tukea sekä erilaisia näkökulmia lapsen tilanteesta.

Omahoitajan tärkeä tehtävä on toimia yhteytenä ja tehdä yhteistyötä muiden ammattiryhmien kanssa kuten toimintaterapeutit tai neuvola (Kanninen & Sigfrids 2012, 110). Varhaiskasvattajat kokivat saavansa omaan työhönsä tukea ja menetelmiä, joilla omaa ammattitaitoa voi kehittää. Omahoitajan on tärkeää pystyä refleктоimaan omaa ammattitaitoaan haastavissa tilanteissa, jotta voidaan konkreettisesti auttaa lasta saavuttamaan toivottu kehitystaso (Kanninen & Sigfrids 2012,110). Tämän päivän työmaailmassa on korostettu yhä enemmän moniammatillisuuden merkityksellisyttä. Lapsiperheiden kanssa työskentelee usein monia eri ammattitahoja, mutta kuitenkin usein saman haasteen tai asian kanssa. Tällöin moniammatillisuus ja tiedonkulku eri yhteistyötahojen välillä muodostuu äärimmäisen tärkeäksi, jotta lapsen kokonaisvaltainen sekä laadukas hoito toteutuu.

Tiedonkulku omahoitajan ja työyhteisön välillä

Omahoitajan ja tiimin välinen kommunikointi sekä tiedonkulku ovat laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytys. Haastateltavat kokivat, että jos työyhteisön tiedonkulussa on ongelmia, se vaikuttaa huomattavasti päivittäiseen työskentelyyn. Toimiva tiimityöskentely, jossa jaetaan havainnoiteja ja erilaisia näkemyksiä lapsista, vahvistavat työssä jaksamista ammatti-identiteettiä (Järvinen & Mikkola 2015,62).

Omahoitajan vastuulle jää huolehtia, että lapsen yksilöllinen hoito toteutuu. Tällöin erityisen tärkeäksi nousee tiimin välinen kommunikointi sekä omahoitajien jakamat tiedot lapsista. Omahoitaja tuo työyhteisön tietoisuuteen perheen ja muiden yhteistyötahojen kanssa sovitut yhteistyömallit sekä näin huolehtii, että yhdessä sovittuja toimintamalleja noudatetaan (Koivunen 2009, 192).

Työyhteisön tiedonkulun haasteita ovat usein ajan vähyys vaihtaa tietoja sekä työvuorojen laaja vaihtelevuus. Tiedonkulun mahdollistamiseksi tulisi varhaiskasvatuksessa tuoda päivähoidon arkeen työntekijöiden mahdollisuuksia palavereihin sekä erilaisiin keskusteluihin. Päivähoitossa ei ole mahdollista tavata koko työyhteisön kesken päivittäin eikä edes viikoittain, joten päivähoitoon tulisi kehittää erinäisiä viestintäkanavia joiden kautta tieto kulkisi työntekijöiden välillä paremmin.

8.3 Omahoitajan ja perheen välinen yhteistyö

Kasvatuskumppanuus ja perhelähtöisyys

Omahoitajuus mahdollistaa luottamuksellisen kasvatuskumppanuuden rakentamisen. Hyvä kasvatuskumppanuus auttaa tunnistamaan varhain lapsen tuen tarpeen ja edesauttaa löytämään lapsen omia voimavaroja sekä kykyjä. (Salminen & Tynnenen 2011, 56). Haastattelussa varhaiskasvattajat kokivat omahoitajamenetelmän olevan vanhemmille merkittävä, mikä näkyi siinä, että vanhemmat hakeutuivat usein keskustelemaan omahoitajan kanssa. Omahoitajamenetelmällä voidaan tukea vanhemmuutta. Perhe saa omahoitajan kautta tietoja sekä toimintamalleja lapsen kasvun tukemiseen (Huhtanen 2004, 75). Hyvän kasvatuskumppanuuden rakentaminen vie aikaa sekä vaatii omahoitajalta aitoa kohtaamista perhettä kohtaan. Lapsiryhmien kasvun voidaan katsoa vaikeuttavan myös kasvatuskumppanuuden luomista, sillä omahoitajalla jää yhä vähemmän aikaa yhtä perhettä kohden.

Perhelähtöisen työskentelyn edellytyksenä on, että omahoitaja tuo perheen äänen kuuluviin työyhteisössä toimintaa suunniteltaessa. Tämä tukee omahoitajamenetel-

män sekä kontekstuaalinen kasvun mallin lähtökohtaa, jossa lapsen kasvun ja kehityksen kannalta merkittävää on, että vuorovaikutussuhteita rakentuu omahoitajan ja perheen, mutta myös muiden lapsen kanssa työskentelevien työntekijöiden välillä (Salminen & Tynnininen 2011, 20). Omahoitajuuden voidaan nähdä olevan yhdenlainen tukimuoto myös perheille, joiden perhetilanteessa on haasteita. Päivähoito luokitellaan myös ennaltaehkäiseväksi työksi perheiden haasteiden tukemiseksi. Omahoitajuus voi helpottaa vanhempien kynnystä kertoa haasteistaan sekä hakea apua näihin haasteisiin.

8.4 Omahoitajuuden kehittämiskohteet

Haastattelussa varhaiskasvattajat kertoivat haasteeksi työssään lapsen päivähoiton aloittamisen lyhyellä varoitusajalla. Ihanteellista omahoitajuudessa olisi, että omahoitaja pystyisi järjestämään useamman tutustumiskäynnin perheen kotona ennen lapsen päivähoiton aloitusta. Hyvän tutustumisen ja kohtaamisen merkitys on lapselle suuri, sillä turvattomat sekä stressaavat kokemukset voivat vaikuttaa negatiivisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen (Mattila 2011, 19). Toiseksi haasteeksi varhaiskasvattajat kokivat lapsen päivähoiton aloituksessa työvuorot. Omahoitajan tulisi olla paikalla lapsen aloittaessa päiväkodissa, mutta aina tämä ei ole käytännössä mahdollista työvuorojen puitteissa. Erityisesti päivähoiton alussa lapsi tarvitsee omaa aikuista vierelleen selvitäkseen päiväkotipäivän haasteista erossa vanhemmistaan. Tärkeää on, että ensimmäisenä päivänä lapselle tulee turvallisuuden tunne siitä, että hänellä on yksi turvallinen aikuinen päiväkodissa. (Kanninen & Sigfrids 2012, 115.)

Haastattelussa keskusteltiin lapsiryhmien kasvusta, joka toisi omat haasteensa vasu-keskusteluiden organisointiin. Varhaiskasvattajat kokivat jo nyt haastavaksi löytää kaikille vasulapsien perheille sopivat keskusteluajat sekä varhaiskasvatussuunnitelman kirjoittamiseen tarvittava aika on usein haastava löytää. Omahoitajat tarvitsisivat erillisen ajan varhaiskasvatussuunnitelmien päivittämiseen ja puhtaaksi kirjoittamiseen, sillä usein aika kirjoittamiselle jää vähäiseksi, koska kirjoittaminen tulee tapahtua päiväkodin arjen pyörittämisen sivussa. Omahoitaja on pääsääntöisesti lapsia

varten, joten päivähoidon arki tulisi priorisoida ensimmäiseksi, kuitenkin omahoitajalla on tärkeä tehtävä kehittää, arvioida ja suunnitella työtä, muuten toiminnan laatu kärsii (Koivunen 2009, 191).

Haastattelussa nousi esille omahoitajamenetelmän kehittämistä enemmän parityöskentelyyn, jolloin lapsen kasvusta ja kehityksestä saataisiin laajempaa näkökulmaa eri työvuoroista. Usein haasteena vuorohoidossa on, että omahoitaja työskentelee vain tiettyinä työvuorona lapsen kanssa ja häneltä jää näkemättä lapsen toiminta äärivuoroissa. Omahoitajat pohtivat, voisiko omahoitajuutta muuttaa enemmän parityöskentelyyn, jolloin vasu-keskusteluihin sekä toiminnan suunnitteluun saataisiin näkemystä koko lapsen päiväkotipäivästä. Tässä ajatuksena oli myös että: ”omahoitajuutta olisi päivähoiton jokaisessa vuorossa”. Toisaalta esiin nousi ajatus parityöskentelyn haasteesta, jolloin omahoitajien työmäärä lisääntyisi, jos omahoitajat yhdistäisivät heille nimetyt lapset.

9 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Haastattelua tehdessä on tärkeää kunnioittaa haastateltavien yksityisyyttä. Haastattelujen tuloksissa suojaamme haastateltavien yksityisyyttä kirjoittamalla heistä anonyymisti sekä poistamalla haastattelu materiaalin, kun sillä ei ole enää käyttöä.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja pyrimme rakentamaan tutkimuskysymykset niin, että kysymykset eivät ole liian henkilökohtaisia, mutta niistä saataisiin riittävästi tietoa. Erityisesti käytämme sensitiivistä harkintaa haastateltaessa vanhempia, koska omaa lasta koskevat mahdolliset haasteet voivat olla vaikeita puheenaiheita.

Haastattelun aikana haastattelijan on tärkeä huomioida kuinka hän esittää kysymyksiä haastateltavalle. Esimerkiksi johdattelevien kysymysten käyttö on epäeettistä sillä, tämän tyyppisillä kysymyksillä voidaan usein saada haastattelijaa miellyttävä vastaus, joka ei välttämättä vastaa todellisuutta (Kananen 2015, 151). Toinen tärkeä

huomio on että haastattelun teemasta tulee kysyä mahdollisimman monipuolisesti eikä tulisi tietoisesti jättää mitään osa-aluetta haastattelun ulkopuolelle, sillä tämä kyseenalaistaa tutkimuksen luotettavuutta.

Haastattelussa onkin tärkeää stukturoida haastattelun rakenne, etenkin kun kyseessä on teemahaastattelu. Haastattelun strukturoitu rakenne helpottaa haastattelun kulkua ja ehkäisee sitä, että pysytään aiheeseen liittyvissä osa-alueissa. Vaikka haastattelu olisinkin stukturoitua, tulisi sen myös olla joustavaa. Joustavuus mahdollistaa sen, että haastattelu pysyy dialogisena eikä vain yhden ihmisen keskusteluna. Haastattelussame saimmekin hyvin suunnitellun haastattelurungon avulla laajasti tietoa omahoitajuudesta ja siihen liittyvistä osa-alueista. Tämä mahdollisti erilaisten ylä – ja alakäsitteiden muodostamisen, joiden avulla on helpompaa etsiä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

Opinnäytetyössämme käsittelemme omahoitajuutta ja sen toimivuutta päiväkodin työntekijöiden näkökulmasta. Olisikin siis mielenkiintoista saada lapsien vanhemmilta näkemys siitä, mitä omahoitajuus on ja onko se heidän mielestää toimiva menetelmä. Tämä mielestämme mahdollistaisi menetelmän laajemman ymmärtämisen. Täten, jos mukanaolevia osapuolia olisi enemmän, niin se mahdollistaisi laajempaa ja syvällisempää ymmärtämistä omahoitajamenetelmästä.

Lähteet

Alasuutari, M. Karila, K. Alila, K. Eskelinen, M. 2014. Vaikuta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13. Viitattu 15.8.2016.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr13.pdf?lang=fi>

A 16.6.1995/882. Asetus lasten päivähoidosta. Viitattu 28.10.2016. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>, ajantasainen lainsäädäntö.

Bowlby, J. 1969. Attachment and loss. Vol.1 Attachment. New York. NY Basic Books. Viitattu 20.9.2016.

<http://www.abebe.org.br/wp-content/uploads/John-Bowlby-Attachment-Second-Edition-Attachment-and-Loss-Series-Vol-1-1983.pdf>

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12 painos. Jyväskylä. Gummerrus Kirjapaino Oy.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päiväkodissa. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Härkönen, U. N.d. Teorian ja tutkimuskohteen vuorovaikutus – Bronfenbrennerin ekologinen systeemiteoria ihmisen kehittymisestä. Itäsuomen yliopisto – verkkojulkaisut. Viitattu 20.4.2016.

<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/pdf/harkonen.pdf>

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatiето Oy.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas – näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Suomen yliopistopaino Oy.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva. Bookwell Oy.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva. WS Bookwell Oy.

Kontu,E.Suhonen,E.(toim.)2005.Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Helsinki.Yliopistopaino

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva. Bookwell Oy.

Marjanen,P. Marttila,M. Varsa,M.2013.(toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva. Bookwell Oy.

Marjanen,P. Marttila,M. Varsa,M. Vertaisuus ja yhteisöisyys. 2013. 47-72. Julkaisussa (Toim.) Marjanen,P. Ahonen,J. & Majoinen,L. 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva. Bookwell Oy.

Määttä,P. & Rantala,A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Juva. WS bookwell Oy.

Ojala,M.2015.Varhaiskasvatus,esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta.Tutkimuksia 368.Helsinki.Helsingin Yliopisto.

Shier,H & Venninen,T. Osallisuuden kehittyminen ja kehittäminen. 2001.131-133. Julkaisussa (Toim.) Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Tutkimuksia 368. Helsinki. Helsingin Yliopisto.

Pihlaja,P.& Viitala,R. 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa.Juva. WS Bookwell Oy.

Rantala, A. Perheen ja päivähoiton yhteistyö. 2004. 97-108. Julkaisussa (Toim.) Pihlaja, P. & Viitala,R. 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva. WS Bookwell Oy.

Salminen, E. & Tynnenen, K. 2011. Omahoitajana päiväkodissa – omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Saarijärvi. Offset Oy.

Savolainen, J. 2013. Lähihoitajat vaativat päiväkotiryhmille maksimikokoa lakiin. Helsingin Sanomat 5.3.2013. Viitattu 17.9.2016.
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1362452138821>

Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.). 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1. painos. Helsinki. WSOYpro Oy.

Sinkkonen, J. 2012. Lapsen puolesta. Helsinki. WSOY.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki. WSOY.

Toim. Tervonen-Arnkil, K. 2000. Vaikeahoitoisten lasten ja nuorten hoitomenetelmiä lastensuojelulaitoksissa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 16. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. 2008. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. 1-2. painos. Jyväskylä. Gummerrus Kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. STAKES. Oppaita 56. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy. Viitattu 5.11.2016

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Vilén, M. Seppänen, P. Tapio, N. & Toivanen, R. 2014. Kohtaamisia lapsiperheissä – menetelmiä perhetyöhön. Vantaa. Hansaprint Oy.

Liitteet

[Päivämäärä]

Liite 1. Suostumuslomake haastatteluun

Suostumuslomake tutkimukseen osallistumisesta

Jyväskylän Ammattikorkeakoulu Sosiaalian koulutusohjelma

Omahoitajamenetelmän toimivuuden kartoittaminen päiväkodin ar- jessa

Pyytäisimme teitä osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, joka toteutetaan suullisessa muodossa päiväkodin työntekijöille. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja sinulla on oikeus kieltäytyä ja perua suostumuksesi, milloin tahansa syytä ilmoittamatta. Tietosi käsitellään anonyymisti ja luottamuksellisesti.

Jyväskylässä __. __.

Jyväskylässä __. __.

Suostun osallistumaan tutkimukseen: Suostumuksen vastaanottaja:

 Henkilön allekirjoitus

 Tutkijan allekirjoitus

 Nimenselvennys

 Nimenselvennys

Liite 2. Taulukko aineiston analyysistä

YLÄKÄSITE	ALAKÄSITE	ALKUPERÄINEN ILMAUS
Omahoitajan rooli vuorohoidon arjessa	Omahoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus	"Kun me saadaan tieto, että meille tulee uusi lapsi, niin pidetään hyvä alkukeskustelu..."
	Omahoitajan ja lapsen välinen kiintymyssuhde	"Se aikuinen, kuka on siellä kotona käynyt niin se tulee sille lapselle tosi tärkeäksi"
	Tasapuolisuus ja lapsilähtöisyys	"Samalla tavalla kaikkien lasten kanssa toimin, kuin niitten mun omien vasulasten kanssa"
	Eriyisen tuen tarve ja omahoitajuus	"Jos lapsi tarvitsee erityistä tukea, niin tunnen sen pitkältä ajalta ja sen historian..."
Omahoitajuus ja työyhteisön tuki	Omahoitajan ja tiimin yhteistyö	"Tiimin pitää olla ihan ehdottomasti tukena, yksin sitä ei mun mielestä voi tehdä, eikä pidäkään"
	Tiedonkulku omahoitajan ja työyhteisön välillä	"Kun siellä vasussa on ollut, niin kertoo ne asiat, että on sovittu tavoitteeksi tämmöistä ja tämmöistä, että ne olisi koko vuoropään työntekijöillä tiedossa"
	Omahoitaja ja moniammatillisuus	"Meillä on talossa Relto, joka on meidän apuna ja tarvittaessa kotikäynneillä ja vasukeskusteluissa"
Omahoitajan ja perheen yhteistyö	Kasvatuskumppanuus	"On paljon perheitä, jotka haluavat kertoa ensin omahoitajalle asian, kuten jos perheessä tapahtuu jostain tai on huoli, vaikka lapsen puheen kehityksestä"
	Perhelähtöisyys	"Siinä on hirveän tärkeässä roolissa vanhempien kanssa, että mitä vanhemmat toivovat"
Omahoitajuuden haasteet ja kehittämiskohdet	Työvuorojen suunnittelu ja tiedonkulku	"Vuorohoidossa on haasteena tällä hetkellä, että lapset saattavat tulla tosi nopealla aikataululla, jolloin pitää miettiä, että minkä verran aletaan työvuoroja muutella."
	Ryhmäkoot ja aikataulutus	"Kyllä se tuo omat haasteensa, jos mulla alkaa olla tosi paljon vasulapsia, että miten mä saan järjestelyä palavereja"